

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.410.012.02.2023

Pan
Przemysław Korcz
Burmistrz Miasta Ustroń

Urząd Miasta Ustroń
Rynek 1
43-450 Ustroń

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/063 – Działania na rzecz odpowiedniej jakości powietrza w uzdrowiskach

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta Ustroń ¹ Rynek 1 43-450 Ustroń
Kierownik jednostki kontrolowanej	Przemysław Korcz, Burmistrz Miasta Ustroń ² , od 5 listopada 2018 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: Ireneusz Szarzec, Burmistrz Miasta Ustroń, od 17 listopada 2014 r. do 4 listopada 2018 r. (akta kontroli str. 3-4)
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Proces oceny i weryfikacji dotrzymywania przez gminy uzdrowskowe wymagań dotyczących jakości powietrza w kontekście potwierdzenia spełnienia warunków do utrzymania statusu uzdrowiska i zachowania jego funkcji, z uwzględnieniem stanu realizacji wniosków z kontroli NIK nr P/17/078 skierowanych do Ministra Zdrowia.2. Działania gminy uzdrowskowej w celu poprawy jakości powietrza bądź jej utrzymania na wymaganych poziomach.
Okres objęty kontrolą	Lata 2018-2023, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie oraz danych wykraczających poza ten okres, mających wpływ na kontrolowane obszary (w szczególności będzie to dotyczyło działań i dokumentów mających na celu potwierdzenie spełnienia przez uzdrowisko warunków określonych przepisami prawa) lub gromadzonych w celach ustalenia tendencji badanych zjawisk (dane zbierane w celach porównawczych).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	Krzysztof Baron, gł. specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/123/2023 z 18 maja 2023 r. (akta kontroli str. 1-2)

¹ Dalej: Urząd.

² Dalej: Burmistrz.

³ Dz.U. z 2022 r. poz. 623. Dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W okresie objętym kontrolą Gmina Ustroń⁵ podjęła szereg działań na rzecz zapewnienia jakości powietrza pozwalającej na utrzymanie statusu i spełnianie funkcji uzdrowiska, jednakże w ocenie NIK, działania te nie były w pełni skuteczne.

W Urzędzie terminowo podjęto działania, celem uzyskania potwierdzenia przez Ministra Zdrowia spełniania przez obszar Gminy wymagań określonych w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych⁶. W szczególności uzyskano świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze klimatu oraz zapewniono sporządzenie operatu uzdrowiskowego, prawidłowo udzielając zamówień publicznych. Dokumentacja przedstawiona Ministrowi Zdrowia nie zawierała jednak m.in. wyników udokumentowanych badań wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki stwierdzonych przekroczeń poziomów normatywnych niektórych zanieczyszczeń powietrza.

W latach 2018–2022 w Gminie realizowano działania naprawcze określone w obowiązujących w województwie śląskim programach ochrony powietrza, dotyczące ograniczenia emisji z sektora komunalno-bytowego. Realizowano również działania określone w dokumentach przyjętych przez Radę Miasta Ustroń, w szczególności w programie ograniczenia niskiej emisji w zakresie wymiany nieekologicznych źródeł ciepła. Ponadto prowadzono inne działania, m.in. uczestniczono w Programie Priorytetowym "Czyste powietrze"⁷, zapewniono mieszkańcom Gminy porady ekodoradcy, przeprowadzono inwentaryzację źródeł ciepła na terenie Gminy, rozpoznawano problem ubóstwa energetycznego oraz udzielono wsparcia osobom potrzebującym.

Pomimo podejmowanych działań w zakresie wymiany źródeł ciepła, udział kotłów pozaklasowych (w największym stopniu przyczyniających się do emisji zanieczyszczeń powietrza) w łącznej liczbie kotłów na paliwa stałe zlokalizowanych na terenie Gminy, wciąż był znaczny i wynosił 40,2%. Analiza przeprowadzona przez NIK wykazała, że przy średnim tempie wymiany kotłów na paliwo stałe z lat 2018–2022 wyeliminowanie wszystkich kotłów poniżej 5 klasy emisyjności zajmie 12 lat i wykroczy poza ramy czasowe programu ochrony powietrza z 2020 r., jak i wymagane terminy pełnego wdrożenia ograniczeń i zakazów wynikających z uchwały antysmogowej obowiązującej na terenie Gminy⁸. Jednocześnie w latach 2018–2022, w ramach Planów Działań Krótkoterminowych, ogłoszono od 34 do 82 komunikatów o wprowadzeniu poszczególnych poziomów zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza pyłem PM10⁹ dla obszaru obejmującego również Gminę. Potwierdza to konieczność dalszego prowadzenia działań mających na celu ograniczenie niskiej emisji.

W rezultacie podejmowanych działań, w okresie objętym kontrolą jakość powietrza w Gminie ulegała stopniowej poprawie. Poziom normatywny przekraczało jednak stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu (którego poziom ustalano przy wykorzystaniu modelu matematycznego), sklasyfikowanego przez Międzynarodową Agencję Badań nad

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dalej: Gmina.

⁶ Dz.U. z 2023 r. poz. 151. Dalej: ustawa o lecznictwie uzdrowiskowym.

⁷ Dalej: PPCP.

⁸ Uchwała Sejmiku Województwa Śląskiego nr V/36/1/2017 z dnia 7 kwietnia 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa śląskiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw.

⁹ Dane w tym zakresie otrzymane w toku kontroli z różnych jednostek (Urzędu, powiatowego centrum zarządzania kryzysowego, wojewódzkiego centrum zarządzania kryzysowego) były rozbieżne.

Rakiem¹⁰ jako czynnik rakotwórczy dla ludzi. Pogorszeniu ulegała jakość powietrza w tzw. sezonie chłodnym (I i IV kwartał danego roku). Mogło to negatywnie oddziaływać na zdrowie ludzi, zwłaszcza osób należących do grupy o podwyższonym ryzyku ostrych i nasilonych skutków zdrowotnych krótkotrwałej ekspozycji na zanieczyszczenie powietrza, w tym przebywających w uzdrowisku kuracjuszy.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹¹ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Proces potwierdzania i weryfikacji dotrzymywania przez gminy uzdrowiskowe wymagań dotyczących jakości powietrza w kontekście potwierdzenia spełnienia warunków do utrzymania statusu uzdrowiska i zachowania jego funkcji

Opis stanu faktycznego

1. Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny w Warszawie¹² – Zakład Tworzyw Uzdrowiskowych w Poznaniu w dniu 2 października 2008 r. na podstawie badań przeprowadzonych w latach 2004–2008 wydał świadectwa potwierdzające właściwości lecznicze wód leczniczych. Właściwości lecznicze klimatu zostały potwierdzone świadectwem z dnia 23 czerwca 2008 r. wydanym przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

Gmina sporządziła operat uzdrowiskowy, który został pozytywnie zaopiniowany przez Komisję Uzdrowiskową¹³ w dniu 12 czerwca 2008 r. uchwałą Nr 1/2008. Operat został przesłany do Ministra Zdrowia w dniu 8 sierpnia 2008 r. celem potwierdzenia spełnienia warunków koniecznych do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego na obszarze Uzdrowiska Ustroń¹⁴. Minister Zdrowia w dniu 21 października 2008 r. wydał decyzję nr 7, w której potwierdził możliwość prowadzenia leczenia uzdrowiskowego w obszarze uznanym za Uzdrowisko oraz ustalił właściwości lecznicze naturalnych surowców i klimatu na wskazane kierunki leczenia, w tym górnych i dolnych dróg oddechowych. Minister Zdrowia nie występował do Gminy o uzupełnienie danych lub informacji zawartych w części opisowej operatu uzdrowiskowego.

Do oceny stanu sanitarnego powietrza wykorzystano wyniki pomiarów z lat 2004–2007 przeprowadzonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach¹⁵, za pomocą automatycznej stacji monitoringowej zlokalizowanej w Ustroniu. Obejmowały one stężenia w powietrzu: ozonu, dwutlenku węgla, dwutlenku azotu, dwutlenku siarki, pyłu zawieszonego PM10, tlenku węgla. W przypadku analizy stężenia benzenu i ołowiu posłużono się wynikami klasyfikacji stref powiatu cieszyńskiego ze względu na ochronę zdrowia, wykonanej w ramach rocznych ocen jakości powietrza. Ustalono, że przekroczone maksymalne stężenia 24-godzinne pyłu zawieszonego PM10, przy zachowaniu przyjętej normy dla częstości tych przekroczeń i wartości średniorocznych. Minister Zdrowia sformułował warunek prowadzenia monitoringu tej substancji w powietrzu oraz wprowadzenie działań ograniczających jej emisję.

¹⁰ Stanowiącą agendę Światowej Organizacji Zdrowia.

¹¹ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹² Dalej: NIZP PZH.

¹³ Powołaną przez Radę Miasta Ustroń.

¹⁴ Dalej: Uzdrowisko.

¹⁵ Dalej: WIOŚ.

W uzasadnieniu decyzji z 21 października 2008 r. Minister Zdrowia wskazał, że uzdrowisko charakteryzuje się parametrami powietrza przez większą część badanego okresu nieprzekraczającymi obowiązujących norm prawnych, z wyjątkiem stężenia 24-godzinnego pyłu zawieszonego (PM10). W zakresie oceny jakości powietrza zalecił dalsze prowadzenie systematycznych pomiarów potwierdzających wyniki uzyskane na podstawie pomiarów SO₂, NO₂, O₃ i pyłu zawieszonego (PM10), a także przeprowadzenie weryfikacji wyników stężeń substancji uzyskanych z modelowania i szacowania wyników (benzen, ołów i tlenek węgla w powietrzu). Badania te były prowadzone od 2012 r. w stacji pomiarowej zainstalowanej w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska¹⁶ w strefie A ochrony uzdrowiskowej.

W decyzji Ministra Zdrowia wskazano, że Uzdrowisko spełnia następujące warunki:

- posiada udokumentowane złożo naturalnych surowców – wód leczniczych;
- posiada klimat o właściwościach leczniczych;
- na obszarze Uzdrowiska znajdują się zakłady i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego: osiem sanatoriów i zakład przyrodolecznicy, przychodnia uzdrowiskowa;
- obszar Uzdrowiska spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania dla środowiska;
- Uzdrowisko posiada infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, energetyki, transportu, prowadzi właściwą gospodarkę odpadami.

W decyzji Ministra Zdrowia wskazano kierunki lecznicze: choroby ortopedyczno-urazowe, choroby układu nerwowego, choroby reumatologiczne, choroby kardiologiczne i nadciśnienie, choroby naczyń obwodowych, choroby górnych dróg oddechowych, choroby dolnych dróg oddechowych, cukrzyca, otyłość, osteoporoza.

Minister Zdrowia w decyzji 21 października 2008 r. nie stwierdził nieprawidłowości dotyczących niespełniania przez gminę uzdrowiskową wymagań odnoszących się do dopuszczalnych norm zanieczyszczeń powietrza w okresie trzech lat przed złożeniem wniosku o potwierdzenie właściwości leczniczych klimatu.

Od momentu wejścia w życie ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym do czasu sporządzenia ostatniego operatu uzdrowiskowego nie wystąpił przypadek, o którym mowa w art. 43 ust. 5 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, przedstawienia Ministrowi Zdrowia przez Gminę uzupełnienia operatu uzdrowiskowego w związku z wystąpieniem istotnych zmian na obszarze Gminy.

Nie wystąpił również przypadek, o którym mowa w art. 44 ust. 1 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, wystąpienia Ministra Zdrowia do Gminy o podjęcie działań koniecznych w celu przywrócenia warunków uzasadniających nadanie statusu uzdrowiska (w razie ustania tych warunków).

(akta kontroli, tom 1, str. 5-40)

2. W dniu 23 lutego 2006 r. Rada Miasta Ustroń uchwałą nr XLI/371/2006 r. powołała Komisję Uzdrowiskową w siedmioosobowym składzie i określiła przedmiot jej działania. W kolejnych latach trzykrotnie zmieniono jej skład. Komisja Uzdrowiskowa zgodnie z art. 47 ust. 2 pkt 1-3 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym opiniowała projekty operatów uzdrowiskowych z 2008 r. i z 2018 r., projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujących tereny wchodzące w skład stref ochrony uzdrowiskowej, zmiany w Statucie Uzdrowiska. Komisja Uzdrowiskowa na

¹⁶ Dalej: PMS.

posiedzeniu w dniu 10 października 2019 r. zaakceptowała projekt programu ochrony środowiska. Nie podejmowała z własnej inicjatywy działań zmierzających do poprawy czystości powietrza w Gminie.

(akta kontroli, tom 1, str. 28, 41-51)

3. W okresie objętym kontrolą świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze klimatu miejscowości Ustroń¹⁷ wydane zostało w dniu 27 listopada 2017 r. przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie Państwowy Instytut Badawczy z siedzibą w Warszawie¹⁸.

W Świadectwie wskazano m.in., że miejscowość Ustroń „charakteryzuje się parametrami sanitarnymi powietrza nieprzekraczającymi obowiązujących norm prawnych odpowiadającym wymogom Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (...) Powyższe wynika z bezpośrednich pomiarów powietrza Państwowego Monitoringu Środowiska w strefie A uzdrowiska w okresie 2014-2017, których wyniki spełniają wymagania RMZ z dnia 13 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu, kryteriów ich oceny oraz wzoru świadectwa potwierdzającego te właściwości (...).”

W dalszej części dokumentu wskazano, że miejscowość Ustroń „*ma następujące właściwości lecznicze: klimat lokalny Uzdrowiska Ustroń charakteryzuje się korzystnymi warunkami prowadzenia klimatoterapii w zakresie helioterapii, aeroterapii i kinezoterapii. Warunki klimatu lokalnego Uzdrowiska Ustroń mieszczą się w normach dla uzdrowisk środkowoeuropejskich i przez zdecydowaną większość czasu w roku nie wpływają obciążająco na organizm osób przebywających w uzdrowisku. Dalej wskazano, że: „może być wykorzystywany w lecznictwie uzdrowiskowym do następujących kierunków leczniczych*

- 1) *leczenie chorób reumatologicznych*
- 2) *leczenie chorób układu nerwowego*
- 3) *leczenie chorób ortopedyczno-urazowych*
- 4) *leczenie chorób górnych dróg oddechowych*
- 5) *leczenie chorób dolnych dróg oddechowych*
- 6) *leczenie chorób kardiologicznych i nadciśnienia*
- 7) *leczenie chorób naczyń obwodowych*
- 8) *leczenie cukrzycy, otyłości, osteoporozy*

a uściślając, z punktu widzenia klimatologicznego brak jest przeciwwskazań do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego z tego zakresu”.

IMiGW PIB wydając Świadectwo opierał się na opracowaniu z listopada 2017 r. wykonanym przez swój Oddział w Krakowie Zakładu Modelowania Zanieczyszczeń Powietrza, pn. *Przeprowadzenie niezbędnych badań do ustalenia właściwości leczniczych klimatu wraz z wydaniem świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu dla potrzeb sporządzenia operatu uzdrowiskowego uzdrowiska Ustroń*¹⁹. W Opracowaniu tym nie przedstawiono wyników klasyfikacji dla strefy śląskiej, w której znajdowało się również Uzdrowisko (wskazujących na przekraczanie bądź dotrzymywanie wartości normatywnych w danej strefie, w której dokonuje się oceny jakości powietrza), według rocznych ocen jakości powietrza wykonanych przez WIOŚ. Przedstawiono natomiast wyniki pomiarów niektórych zanieczyszczeń

¹⁷ Dalej: Świadectwo.

¹⁸ Dalej: IMiGW PIB.

¹⁹ Dalej: Opracowanie.

powietrza (PM10, SO₂, NO₂, NO_x, O₃) w Ustroniu z lat 2014–2017, zmierzone w ramach PMS działającego w systemie automatycznym na terenie strefy A uzdrowiska. Jak dalej podano „Przeprowadzona analiza wyników pomiarów wybranych zanieczyszczeń powietrza wykazała, że w strefie A uzdrowiska Ustron dotrzymane zostały normy stężeń zanieczyszczeń i wobec tego stanu rzeczy strefa A uzdrowiska spełnia kryteria stawiane uzdrowiskom w zakresie jakości powietrza”. Ponadto przedstawiono wyniki pomiarów stężenia B(a)P ze stacji w Bielsku-Białej i Żywcu, uznanych przez IMGW PIB za reprezentatywne dla Gminy. Dane roczne z lat 2014–2016 wykazały zarówno w Bielsku-Białej jak i Żywcu przekroczenie norm stężenia BaP, które wyniosło w 2014 r. odpowiednio 5,32 ng/m³ i 7,64 ng/m³; w 2015 r. odpowiednio 5,4 ng/m³ i 7,74 ng/m³, w 2016 r. odpowiednio 6,05 ng/m³ i 8,4 ng/m³. Dalej w Opracowaniu zapisano, że „analiza tych danych prowadzi do wniosku, że w zakresie tej substancji normy jakości powietrza nie były dotrzymane. Mając jednak na względzie powszechność tego zagrożenia w Polsce oraz brak bezpośrednich pomiarów wykonywanych w okresie co najmniej przez 24 miesiące na terenie strefy A uzdrowiska, a jedynie jego szacowanie substancji tej nie włączono do świadectwa. Należy jednak mieć na uwadze, że stężenie tej substancji na terenie całej Polski przekraczają obowiązujące normy prawne”.

Jak podano powyżej, w Świadectwie IMGW PIB stwierdził, że „warunki klimatu lokalnego uzdrowiska (...) przez zdecydowaną większość czasu w roku nie wpływają obciążająco na organizm osób przebywających w uzdrowisku”. Ze stwierdzenia tego wprost wynika, że w części roku warunki klimatu negatywnie oddziałują na zdrowie kuracjuszy, w Świadectwie nie wskazano jednak jakiego okresu to dotyczy. Nie odniesiono się do braku możliwości prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego (np. w odniesieniu do wybranych schorzeń) w sezonie chłodnym (I oraz IV kwartał danego roku), w sytuacji gdy w tym czasie właściwości lecznicze klimatu w Uzdrowisku, z uwagi na duże zróżnicowanie stężeń substancji stanowiących zanieczyszczenie powietrza, były znacząco różne od warunków w pozostałym okresie. Stężenia PM10 i B(a)P w sezonie chłodnym były znacznie wyższe, co mogło wpływać na zwiększenie ryzyka negatywnego oddziaływania na zdrowie ludzi.

IMGW PIB zawarł w Świadectwie zapisy o korzystnych warunkach do prowadzenia klimatoterapii. Sugerowało to korzyści dla kuracjuszy wynikające ze stanu sanitarnego powietrza²⁰. Tymczasem w Opracowaniu przedstawiono dane wskazujące na odmienny stan rzeczy, tj. stwierdzające, że jakość powietrza w Ustroniu w latach 2014–2016 pod względem stężeń średniorocznych B(a)P istotnie odbiegała od ustanowionych wymagań.

W Świadectwie, jak również w Opracowaniu, IMGW PIB nie zawarł informacji o przeprowadzeniu badań i ocenie jakości powietrza, pod kątem zanieczyszczenia PM10, PM2,5 i B(a)P, wewnątrz pomieszczeń w budynkach, w których prowadzono lecznictwo uzdrowiskowe (wykonanie takich badań takie nie było obligatoryjne). Wyniki eksperymentu przeprowadzonego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie, na zlecenie NIK w ramach kontroli P/17/078 *Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami* (str. 26-27 i 150-155 raportu), a także pomiary wykonane w wyniku inicjatywy Stowarzyszenia Krakowski Alarm Smogowy wskazały, że w czasie tzw. epizodów smogowych stężenia PM10 i B(a)P wewnątrz pomieszczeń mogą przekraczać poziomy normatywne ustalone dla tych substancji w otaczającym powietrzu, tym samym jakość powietrza wewnątrz pomieszczeń może nie gwarantować całkowitej ochrony przed negatywnymi skutkami zanieczyszczenia powietrza zewnętrznego. Średni współczynnik stężeń PM10 i B(a)P w powietrzu

²⁰ Zgodnie z definicją zawartą w *Słowniku języka polskiego PWN*, *korzystny* oznacza *odpowiadający którymś wymaganiom, sprzyjający czemuś*.

otaczającym i wewnątrz pomieszczeń wyniósł odpowiednio 36% i 42%²¹. Natomiast wyniki opracowania *Indoor Air Quality in a Selected Health Resort Facility: Analysis of PM₁₀, PM_{2.5} and 222Rn Concentrations* wskazują na jeszcze mocniejszy związek między jakością powietrza zewnętrznego i wewnętrznego. W przeprowadzonych badaniach wykonano m.in. pomiary 24-godzinnych stężeń PM₁₀ i PM_{2,5} w okresie od 5 do 25 lutego 2021 r. w gabinecie zabiegowym jednego z polskich uzdrowisk położonych na Dolnym Śląsku. Zaobserwowano związek pomiędzy zmiennością stężeń PM_{2,5} i PM₁₀ w pomieszczeniach a zmiennością stężeń PM₁₀ mierzonych w powietrzu zewnętrznym (współczynnik 0,8). Przedstawione analizy wykazały, że na stężenia badanych zanieczyszczeń miała wpływ wymiana i infiltracja powietrza z zewnątrz do wewnątrz.

W Świadectwie ani w Opracowaniu, IMGW PIB nie zawarł wyników udokumentowanych badań wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki stwierdzonych przekroczeń poziomów normatywnych n.w. substancji, w sytuacji gdy art. 36 ust. 3 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym wymagał takich badań dla potwierdzenia właściwości leczniczych klimatu. W Opracowaniu wskazano na występowanie w Uzdrawisku przekroczeń wartości normatywnych dla trzech substancji w powietrzu, tj. pyłu zawieszonego PM₁₀ (przekroczona liczba dni w 2014 r. ze stężeniami powyżej 50 µg/m³), ozonu (przekroczona liczba dni w 2015 r. z maksymalnymi stężeniami ośmiogodzinnymi powyżej 120 µg/m³) oraz benzo(a)pirenu (przekroczenia stężeń średniorocznych za lata 2014–2016 na stacjach reprezentatywnych w Bielsku-Białej i Żywcu). Wśród publikacji wskazujących na związek zanieczyszczenia powietrza z ryzykiem poważnych zachorowań można wymienić opracowania WHO²² *Air quality guidelines for particulate matter, ozone, nitrogen dioxide and sulfur dioxide* z 2005 r.²³ (bibliografia obejmująca ponad 300 pozycji świadczących o negatywnym wpływie zanieczyszczeń powietrza na zdrowie ludzi) i *Review of evidence on health aspects of air pollution – REVIHAAP Project* z 2013 r. (bibliografia obejmująca ponad 1 000 pozycji), jak również dokument przygotowany przez Krakowski Alarm Smogowy we współpracy z ekspertami *Wpływ zanieczyszczeń powietrza na zdrowie* z 2017 r. (bibliografia licząca niemal 300 pozycji). Warto również zauważyć, że w bibliografii do Opracowania sporządzonego przez IMGW PIB wskazano monografię wydaną przez Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego Polskiej Akademii Nauk²⁴, w której wskazano, że „*Powietrze pozbawione zanieczyszczeń pyłowych i gazowych jest jednym z ważniejszych walorów środowiska przyrodniczego i niezbędnym warunkiem prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego* (str. 22). *Niebezpieczne dla układu oddechowego człowieka są pyły o średnicy <5µm (...)* Ponadto zanieczyszczenie powietrza osłabia dopływ promieniowania słonecznego do powierzchni Ziemi, pochłania promieniowanie nadfioletowe, sprzyja także powstawaniu mgieł (smogu)”. (str. 23).

(akta kontroli, tom 1, str. 76, 101-163, 436, 482-523, tom 2 str. 673-684)

Należy przy tym zauważyć, że według wyników modelowania matematycznego, pozyskanych z Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska²⁵ w toku niniejszej

²¹ Należy jednak odnotować, że pomiary prowadzone były w dniach wolnych od pracy, a zatem nie występowała tak duża jak w dniach roboczych wymiana powietrza „z zewnątrz do wewnątrz”.

²² Światowa Organizacja Zdrowia.

²³ Obecnie dostępna jest uaktualniona wersja tego opracowania z 2021 r.

²⁴ Kozłowska-Szczęsna T., Błażejczyk K., Krawczyk B., Limanówka D., Bioklimat uzdrowisk polskich i możliwości jego wykorzystania w lecznictwie, Monografie, 3, IGI PAN, Warszawa 2002.

²⁵ Dalej: GIOŚ.

kontroli²⁶, wartości stężeń średniorocznych benzo(a)pirenu w Uzdrawisku przekroczyły poziom docelowy (1 ng/m³) we wszystkich latach 2015–2018: dla strefy A wyniosły odpowiednio 1,9 ng/m³, 2,2 ng/m³, 2,9 ng/m³ i 3,8 ng/m³; dla strefy B – 2,2 ng/m³, 2,2 ng/m³, 2,8 ng/m³ i 4,0 ng/m³; dla strefy C – 1,9 ng/m³, 2,0 ng/m³, 2,2 ng/m³ i 4,4 ng/m³ dla całej Gminy – 1-4 ng/m³, 1-3 ng/m³, 1-4 ng/m³ i 3-6 ng/m³.

(akta kontroli, tom 1, str. 417, 435)

4. W okresie objętym kontrolą Burmistrz przekazał Ministrowi Zdrowia operat uzdrawiskowy w dniu 22 czerwca 2018 r. Tym samym dochowano dziesięcioletniego terminu określonego w art. 43 ust. 1 ustawy o lecznictwie uzdrawiskowym. Operat uzdrawiskowy zawierał dane i informacje określone w art. 39 ust. 2-6 ustawy o lecznictwie uzdrawiskowym. W części opisowej operatu uzdrawiskowego uwzględniono m.in. elementy określone w art. 39 ust. 4 pkt 5, 6, 8 i 11 ww. ustawy, tj.:

- opis właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu na obszarze Uzdrawiska;
- świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze naturalnych surowców leczniczych i właściwości lecznicze klimatu;
- wskazanie kierunków leczniczych i informację o braku przeciwwskazań do prowadzenia lecznictwa uzdrawiskowego w tych kierunkach;
- informacje o stanie czystości powietrza oraz natężeniu hałasu, opracowane zgodnie z odrębnymi przepisami.

(akta kontroli, tom 1, str. 29, 47, 56-100)

Informacje o klimacie i stanie sanitarnym powietrza zostały przedstawione w operacie uzdrawiskowym w oparciu o dokumenty sporządzone przez IMiGW PIB.

Do badań klimatu i warunków aerosanitarnych Uzdrawiska wykorzystano dane ze stacji automatycznej PMS administrowanej przez Śląskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska. Pomiary warunków meteorologicznych wykonywane były zgodnie z wytycznymi WHO w tym zakresie, a nadzór nad zgodnością merytoryczną wyników zapewniał IMGW PIB w ramach odrębnej umowy z WIOŚ. Pomiary warunków meteorologicznych były dodatkowo weryfikowane z danymi sieci pomiarowej IMGW PIB, w tym w szczególności ze stacjami meteorologicznymi w Bielsku-Białej, Cieszynie i Wiśle.

W operacie uzdrawiskowym w części zawierającej informacje o klimacie oraz stanie sanitarnym powietrza wskazano, że w związku z możliwościami technicznymi, tj. umiejscowieniem stacji meteorologicznej w strefie A uzdrawiska, badania klimatu lokalnego przeprowadzono na podstawie analizy danych z okresu od 2007 r. do 2016 r. Zamieszczono ocenę właściwości leczniczych klimatu Uzdrawiska. Wartości danych dotyczących poszczególnych elementów klimatu z lat 2007–2016 porównano z wielkościami wymaganymi przez rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu badań niezbędnych do ustalenia właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych i właściwości leczniczych klimatu, kryteriów ich oceny oraz wzoru świadectwa potwierdzającego te właściwości²⁷. Wskazano, że strefa A Uzdrawiska posiada wymagane właściwości lecznicze klimatu. Nieznaczne przekroczenia kontrastów dobowych temperatury i wilgotności względnej powietrza związane z zastoiskami chłodnego powietrza

²⁶ W trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f ustawy o NIK.

²⁷ Dz.U. z 2018 r. poz. 605. Dalej: rozporządzenie MZ w sprawie zakresu badań.

i inwersjami temperatury w roku (wynoszące 20% przy normie określonej w ww. rozporządzeniu jako: „mało”) w opinii autorów opracowania nie stanowiły istotnej wady. Stwierdzono, że strefa A Uzdrowiska charakteryzuje się przewagą korzystnych i bardzo korzystnych warunków bioklimatycznych. W wyniku przeprowadzonych badań właściwości leczniczych klimatu dokonanych, jak podano, zgodnie z przepisami ww. rozporządzenia, stwierdzono, że Ustroń charakteryzuje się parametrami sanitarnymi powietrza nieprzekraczającymi obowiązujących norm prawnych odpowiadających wymogom rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu²⁸. Jak dalej podano, warunki klimatu lokalnego mieszczą się w normach dla uzdrowisk środkowoeuropejskich i przez zdecydowaną większość czasu w roku nie wpływają obciążająco na organizm osób przebywających w uzdrowisku i z punktu widzenia klimatologicznego brak jest przeciwwskazań do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego z zakresu leczenia chorób: reumatologicznych, układu nerwowego, ortopedyczno-urazowych, górnych i dolnych dróg oddechowych, kardiologicznych i nadciśnienia, naczyń obwodowych, cukrzycy, otyłości i osteoporozy.

W operacie uzdrowiskowym przedstawiono informacje o stanie czystości powietrza. Omówiono źródła emisji zanieczyszczeń do atmosfery (punktowa-przemysłowa, powierzchniowa, liniowa-komunikacyjna). W części dotyczącej emisji powierzchniowej wskazano m.in., że *„w budynkach mieszkalnych, w których zainstalowane są kotły opalane paliwem stałym istnieje ponadto zagrożenie w postaci spalania odpadów domowych. Powoduje to emisję substancji toksycznych stwarzających znaczne zagrożenie dla zdrowia, a występujących głównie przy spalaniu tworzyw sztucznych w nieprzystosowanych do tego celu instalacjach. Największe zagrożenie powodują emitowane dioksyny, furany, benzo(a)piren będące substancjami rakotwórczymi”*.

W operacie uzdrowiskowym omówiono kryteria rocznej oceny jakości powietrza dotyczących ochrony zdrowia i ochrony roślin. Opisano klasy stref i wymagane działania w zależności od poziomów stężeń zanieczyszczenia.

WIOŚ prowadzący monitoring jakości powietrza wydał (stosując kryteria dotyczące ochrony zdrowia dla strefy śląskiej, do której zalicza się Ustroń) za 2015 r. i 2016 r. następujące oceny jakości powietrza dla tej strefy:

- nie został przekroczony dopuszczalny poziom: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, benzenu, tlenku węgla, ołowiu, arsenu, kadmu i niklu oraz dla ozonu w przypadku poziomu docelowego;
- przekroczono poziomy normatywny pyłu PM10 i PM 2,5, benzo(a)pirenu oraz ozonu w przypadku celu długoterminowego ustalonego na 2020 r.

W operacie uzdrowiskowym wskazano, że *„przekroczenia jakości powietrza w strefie śląskiej są głównie powodowane przez źródła emisyjne zlokalizowane poza miastem Ustroń”*.

Do operatu uzdrowiskowego załączono świadectwa potwierdzające właściwości lecznicze naturalnych surowców leczniczych (wód i borowiny), wraz z wynikami badań laboratoryjnych.

²⁸ Dz.U. z 2021 r. poz. 845. Dalej: rozporządzenie MŚ w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu.

W operacji uzdrowiskowej nie zawarto wyników udokumentowanych badań wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki stwierdzonych przekroczeń poziomów normatywnych zanieczyszczeń powietrza, z uwagi na nieprzedstawienie wyników takich badań w Opracowaniu IMGW PIB.

(akta kontroli, tom 1, str. 56-100, tom 2, str. 673-684)

5. W dniu 30 września 2019 r. Minister Zdrowia zwrócił się do Burmistrza o przedstawienie szczegółowego opisu działań podejmowanych na obszarze Gminy celem redukcji przekraczającego normy dopuszczalnego stężenia benzo(a)pirenu.

W dniu 28 listopada 2019 r. Burmistrz skierował do Ministra Zdrowia pismo, w którym przedstawił podejmowane na terenie Gminy działania ograniczające stężenia benzo(a)pirenu. W piśmie tym zawarł informację o realizowanym w Ustroniu od 2005 r. Programie Ograniczania Niskiej Emisji oraz o działaniach w gminnych placówkach oświatowych.

(akta kontroli, tom 1, str. 179-180, 186-195)

W piśmie z dnia 16 grudnia 2019 r. Minister Zdrowia potwierdził spełnianie przez Uzdrowisko wymagań określonych w art. 34 ust. 1 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym. Odnośnie wymogu określonego w art. 34 ust. 1 pkt 4 tej ustawy podał: *„Stosownie do świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu (...) jakość powietrza na terenie uzdrowiska Ustroń charakteryzuje się parametrami sanitarnymi powietrza nieprzekraczającymi obowiązujących norm prawnych, co ustalono na podstawie bezpośrednich pomiarów jakości powietrza Państwowego Monitoringu Środowiska w strefie „A” ochrony uzdrowiskowej w okresie 2014–2017. Jednocześnie, w załączonym do świadectwa opracowaniu (...) wskazano, że wyniki badań uzyskane z pomiarów bezpośrednich uzupełniono wynikami pomiarów benzoalfapirenu, uzyskanymi z danych stacji pomiarowych umiejscowionych w Bielsku Białej i Żywcu. Analiza powyższych danych wykazała, zgodnie z opracowaną metodyką reprezentatywności stacji pomiarowych, że poziom dopuszczalnego stężenia powyższej substancji nie został na obszarze gminy Ustroń dotrzymany”. Jak dalej wskazał: „niezbędne jest (...) prowadzenie okresowej kontroli stanu sanitarnego powietrza”, dodając, że „powyższe zalecenia stanowią obowiązek gminy (...) i ich realizacja jest okolicznością warunkującą możliwość prawidłowego funkcjonowania systemu lecznictwa uzdrowiskowego na obszarze uzdrowiska Ustroń”. Pomimo takich ustaleń, Minister Zdrowia nie zastosował art. 43 ust. 2 ustawy o uzdrowiskach, zobowiązującego do wyznaczenia okresu dostosowawczego (nie dłuższego niż pięć lat) w celu usunięcia nieprawidłowości w razie ich stwierdzenia na podstawie złożonego operatu uzdrowiskowego. Uznał, że „realizacja ustawowego obowiązku przez gminę powinna być weryfikowana przez pryzmat działań, jakie w tym celu podejmuje” i przytoczył działania Gminy przedstawione w piśmie z dnia 28 listopada 2019 r.*

(akta kontroli, tom 1, str. 196-206)

Gmina monitorowała i analizowała jakość powietrza na obszarze uzdrowiska celem sprawdzenia spełniania wymagań niezbędnych dla zachowania statusu uzdrowiska. Na terenie strefy „A” ochrony uzdrowiskowej przy ulicy Sanatoryjnej 7 znajduje się stacja pomiarowa PMS, która dokonuje w trybie 1-godzinny automatycznym przez całą dobę pomiarów takich substancji jak PM10, ozon, tlenek azotu, tlenki azotu, dwutlenek azotu, dwutlenek siarki.

W wyniku tego monitoringu w Urzędzie nie stwierdzono istotnego pogorszenia stanu sanitarnego powietrza w stosunku do stanu objętego ostatnim operatem uzdrowiskowym, tj. okoliczności uzasadniających zastosowanie art. 43 ust. 5 ustawy

o lecznictwie uzdrowiskowym, zobowiązującego do sporządzenia przez Gminę (w związku z wystąpieniem istotnych zmian na jej obszarze) uzupełnienia operatu uzdrowiskowego i przedstawienia go Ministrowi Zdrowia.

(akta kontroli, tom 1, str. 207-210)

Po sporządzeniu ostatniego operatu uzdrowiskowego nie wystąpił przypadek, o którym mowa w art. 44 ust. 1 ustawy o uzdrowiskach, tj. wystąpienia Ministra Zdrowia do Gminy o podjęcie działań koniecznych w celu przywrócenia warunków uzasadniających nadanie statusu uzdrowiska (w razie ustania tych warunków).

6. Wydatki Gminy na prace związane z procesem zachowania statusu uzdrowiska, w tym sporządzeniem operatu uzdrowiskowego i inne usługi obce z tym związane zostały poniesione w sposób oszczędny i wydajny oraz w wymaganych terminach, po rzetelnym skalkulowaniu ich wartości.

Gmina dokonała analizy dotyczącej możliwości realizacji, przy pomocy własnych zasobów kadrowych, zadania związanego z procesem zachowania statusu uzdrowiska. Burmistrz w złożonych wyjaśnieniach podał: *„biorąc pod uwagę zakres tematyczny związany z opracowaniem ww. operatu jak również wymaganą wiedzę specjalistyczną, które były niezbędne do opracowania przedmiotowego dokumentu, nie było możliwości wykonania przedmiotowego zadania przez pracowników Urzędu Miasta”*.

(akta kontroli, tom 1, str. 249)

Na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu w dniu 12 kwietnia 2016 r. w zakładce *zamówienia publiczne – rok 2016 – ogłoszenia o konkursach ofert do 30 000 EUR* zamieszczono ogłoszenie o konkursie ofert nr ZP.271.3.31.2016 na badanie i ocenę właściwości leczniczych klimatu Uzdrowiska. Zakres obejmował przeprowadzenie niezbędnych badań do ustalenia właściwości leczniczych klimatu oraz wydanie świadectwa, o którym mowa w art. 36 ust. 4 ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym. Termin składania ofert ustalono na 20 kwietnia 2016 r. Termin realizacji zamówienia ustalono na 30 listopada 2017 r. Jedynym kryterium porównania i oceny ofert była cena.

Wpłynęła jedna oferta – IMGW PIB, w której określono wynagrodzenie wykonawcy w kwocie 89,8 tys. zł brutto. Powyższe wynagrodzenie i termin realizacji zamówienia uwzględniono w umowie zawartej z ww. podmiotem 29 kwietnia 2016 r. Wykonawca dotrzymał tego terminu, a Urząd terminowo (nie przekraczając 30 dni od otrzymania faktury w dniu 11 grudnia 2017 r.) wypłacił mu wynagrodzenie (9 stycznia 2018 r.) w kwocie określonej w umowie.

(akta kontroli, tom 1, str. 218-247)

Zgodnie z § 13 pkt 1 lit. h zarządzenia Burmistrza nr 25/2011 z dnia 14 lutego 2011 r. w sprawie systemu udzielania zamówień, w tym zamówień publicznych dla Miasta Ustroń, Urzędu Miasta Ustroń oraz gminnych jednostek organizacyjnych²⁹ Gmina dokonała wyboru wykonawcy badań właściwości leczniczych surowców leczniczych stosowanych w Uzdrowisku. W dniu 2 czerwca 2017 r. Gmina zawarła z NIZP PZH umowę nr SR.604.00007.2017 o wykonanie niezbędnych badań i analiz oraz wydanie świadectw potwierdzających właściwości lecznicze peloidu (borowiny) pochodzącego ze złoża w Zabłociu w Gminie Strumień oraz wody z dwóch odwiertów eksploatacyjnych U-3 i U-3 A znajdujących się na terenie Przedsiębiorstwa Uzdrowiskowego „Ustroń” Spółka Akcyjna. Termin wykonania przedmiotu umowy określono na 30 października 2017 r., a wynagrodzenie wykonawcy – na 17,2 tys. zł

²⁹ Dalej: zarządzenie w sprawie udzielania zamówień.

brutto. Wykonawca dotrzymał tego terminu, a Urząd terminowo (nie przekraczając 30 dni od otrzymania faktury w dniu 13 listopada 2017 r.) wypłacił mu wynagrodzenie (5 grudnia 2017 r.) w kwocie określonej w umowie.

(akta kontroli, tom 1, str. 272-279)

W celu wykonania operatu uzdrowiskowego Urząd Gminy wysłał zapytania ofertowe do trzech potencjalnych wykonawców operatu uzdrowiskowego.

Otrzymano dwie oferty:

- z dnia 18 maja 2017 r. z firmy MK w dwóch wariantach z ceną 40,0 tys. zł netto oraz z ceną 38,0 tys. zł netto i terminem wykonania zamówienia 30 grudnia 2017 r.;
- z dnia 29 maja 2017 r. z firmy E z ceną 18,0 tys. zł brutto.

Gmina Ustroń wybrała ofertę firmy E w trybie wyboru oferty zgodnie z zarządzeniem w sprawie udzielania zamówień i w dniu 19 lipca 2017 r. zawarło z tą firmą umowę nr SR.604.00007.2017. na wykonanie prac związanych ze sporządzeniem operatu uzdrowiskowego w terminie do 28 lutego 2018 r. za kwotę 18,0 tys. zł brutto.

W związku z brakiem technicznej możliwości dostarczenia przez Urząd map w postaci plików DXF wyniknęła potrzeba sporządzenia przez wykonawcę map w odpowiednim formacie i skali. W związku z powyższym rozszerzeniem zakresu zamówienia, w dniu 28 grudnia 2017 r. zawarto aneks nr 1 do umowy z 19 lipca 2017 r., w którym zmieniono wynagrodzenie na 21,0 tys. zł brutto i ustalono, że będzie ono wypłacone w dwóch transzach (w kwocie 17,4 tys. zł po dostarczeniu zamawiającemu przedmiotu umowy i w kwocie 3,6 tys. zł po otrzymaniu decyzji lub przyjęciu operatu przez Ministra Zdrowia), a następnie zawarto w dniu 26 lutego 2018 r. aneks nr 2, w którym zmieniono termin dostarczenia przedmiotu umowy na 30 marca 2018 r.

W dniu 26 marca 2018 r. Wykonawca przekazał do Urzędu operat uzdrowiskowy wraz załącznikami. W dniu 15 maja 2018 r. wykonawca wystawił fakturę nr 6/2018 na kwotę 17,4 tys. zł brutto z terminem zapłaty 15 czerwca 2018 r. W dniu 15 czerwca 2018 r. dokonano przelewu kwoty 174 tys. zł na rachunek firmy E.

Minister Zdrowia w dniu 16 grudnia 2019 r. potwierdził spełnianie przez obszar uzdrowiska Ustroń wymagań określonych w ustawie o lecznictwie uzdrowiskowym. W dniu 31 lipca 2020 r. wykonawca wystawił fakturę nr 5/2020 na kwotę 3,6 tys. zł, która wpłynęła do Urzędu miasta 5 sierpnia 2020 r., a zgodnie z zawartą umową (§ 6 pkt 4) płatność miała nastąpić w terminie 30 dni licząc od daty doręczenia faktury. W dniu 3 września 2020 r. dokonano przelewu kwoty 3,6 tys. zł na rachunek firmy E.

Wyżej wymienione faktury zostały prawidłowo opisane pod względem merytorycznym, formalnym i rachunkowym, zaksięgowane i zapłacone.

(akta kontroli, tom 1, str. 280-308)

Całkowite koszty związane z uzyskaniem od Ministra Zdrowia potwierdzenia spełniania przez obszar Uzdrowiska wymagań określonych w ustawie o lecznictwie uzdrowiskowym wyniosły 128,0 tys. zł.

(akta kontroli, tom 1, str. 218-247, 272-308)

7. W latach 2018–2022 pobrano opłatę uzdrowiskową w łącznej kwocie 13 415,2 tys. zł, stanowiącą 4,3% dochodów własnych Gminy i 2,5% jej dochodów ogółem, z tego odpowiednio:

- w 2018 r. 2 749,9 tys. zł, 5,0% i 3,1%;
- w 2019 r. 2 965,0 tys. zł, 5,0% i 3,1%;

- w 2020 r. 1 913,7 tys. zł, 3,3% i 1,9%;
- w 2021 r. 2 203,9 tys. zł, 3,3% i 1,8%;
- w 2022 r. 3 582,7 tys. zł, 4,8% i 2,7%.

(akta kontroli, tom 1, str. 321, 323-338, 339-344)

W Gminie nie wprowadzono opłaty miejscowej (cały jej obszar stanowiły strefy ochrony uzdrowskiej A, B i C).

(akta kontroli, tom 1, str. 60, 309-312)

W latach 2018–2022 otrzymano z budżetu państwa dotację uzdrowską w łącznej kwocie 12 434,8 tys. zł, stanowiącą 3,99% dochodów własnych Gminy i 2,3% jej dochodów ogółem, z tego odpowiednio:

- w 2018 r. 2 368,6 tys. zł, 4,3% i 2,7%;
- w 2019 r. 2 437,6 tys. zł, 4,1% i 2,5%;
- w 2020 r. 2 749,9 tys. zł, 4,8% i 2,7%;
- w 2021 r. 2 965,0 tys. zł, 4,5% i 2,4%;
- w 2022 r. 1 913,7 tys. zł, 2,6% i 1,4%.

W 2018 r. dotacja uzdrowska została wykorzystana m.in. na: uporządkowanie nabrzeży rzeki Wisły – skomunikowanie terenów rekreacyjnych – rozbudowę ul. Sportowej (1 098,6 tys. zł), wykonanie remontów częściowych dróg masą asfaltobetonową, remont nawierzchni ul. Brzozowej i odwodnienie drogi bocznej ul. Leśnej (600,0 tys. zł), modernizację nawierzchni dróg i chodników gminnych (500,0 tys. zł), pielęgnację drzewostanu (150,0 tys. zł).

W 2019 r. dotacja uzdrowska została wykorzystana m.in. na: rozbudowę ul. Źródlanej (1 267,6 tys. zł), rozbudowę ul. Szpitalnej wraz z budową ciągu pieszo-rowerowego w Ustroniu-Zawodziu (1 000,0 tys. zł), pielęgnację drzewostanu (133,8 tys. zł), wykonanie infrastruktury towarzyszącej w Parku Lazarów (24,2 tys. zł) i budowę siłowni zewnętrznej w Ustroniu-Nierodzimiu (12,0 tys. zł).

W 2020 r. dotacja uzdrowska została wykorzystana m.in. na: rozbudowę ul. Lipowej (1 100,0 tys. zł), wykonanie remontów częściowych dróg masą asfaltobetonową (599,9 tys. zł), modernizację nawierzchni dróg i chodników gminnych (500,1 tys. zł), pielęgnację i przegląd drzew (150,0 tys. zł), czyszczenie studzienek kanalizacji deszczowej (100,0 tys. zł).

W 2021 r. dotacja uzdrowska została wykorzystana m.in. na: rozbudowę ul. Bładnickiej (1 521,5 tys. zł), modernizację nawierzchni dróg i chodników miejskich (718,9 tys. zł), wykonanie remontów częściowych dróg masą asfaltobetonową (426,0 tys. zł), pielęgnację i wycinkę drzew i krzewów (150,0 tys. zł), budowę tężni miejskiej (148,6 tys. zł).

W 2022 r. dotacja uzdrowska została wykorzystana m.in. na: budowę systemu monitoringu miejskiego (1 344,7 tys. zł), wykonanie remontów częściowych dróg masą asfaltobetonową (300,0 tys. zł), modernizację nawierzchni dróg i chodników miejskich (95,5 tys. zł).

(akta kontroli, tom 1, str. 321,323-338)

8. Gmina podejmowała szereg działań promujących Uzdrowisko. Koszty działań promocyjnych w latach 2018–2022 wyniosły 2 164,4 tys. zł, z tego w 2018 r. – 314,6 tys. zł, w 2019 r. – 691,8 tys. zł, w 2020 r. – 453,5 tys. zł, w 2021 r. – 374,9 tys. zł i w 2022 r. – 329,6 tys. zł.

(akta kontroli, tom 2, str. 666-668)

Prowadzono kampanie marketingowe, w ramach których umieszczano reklamy *online* w portalu ox.pl, Polska Press i artykuły sponsorowane w czasopismach Artpost, Głos Ziemi Cieszyńskiej, Dziennik Zachodni.

Prowadzono stronę internetową www.ustron.pl, na której zamieszczano informacje o atrakcjach uzdrowskich, oferty pobytowe i zdrowotne w zakładce *Obiekty noclegowe* visit.ustron.pl.

W mediach społecznościowych (Facebook, Instagram) publikowano zdjęcia i filmy zawierające informacje o wydarzeniach i ofertach koncertowych oraz sportowych.

Gmina brała udział w targach turystycznych w ramach współpracy ze Stowarzyszeniem Współpracy Regionalnej „OLZA” pod marką Śląsk Cieszyński.

Podejmowano współpracę z hotelami i ośrodkami wypoczynkowymi oferując np. karty rabatowe „Ustroń, Wisła – zostaję dłużej, dostaję więcej”, które były przeznaczone dla kuracjuszy i turystów opłacających opłatę uzdrowską. Osoby te mogły skorzystać z 15% rabatu w wybranych atrakcjach w czasie pobytu w Ustroniu. Dla posiadaczy Karty Seniora oferowano zniżki w wybranych ośrodkach sanatoryjnych. Upowszechniano materiały promocyjne (mapki, plakaty) w ośrodkach znajdujących się w Ustroniu. Corocznie wydawano broszury informacyjne dotyczące Ustronia nakładem Polskiego Centrum Promocji z reklamami ośrodków.

Organizowano festiwale zdrowia i dobrego samopoczucia (EXPO Zdrowie), imprezy sportowe (Barbarian Race, Królowie ulicy basketball, Rajdowy Ustroń, Wyzwanie 6 szczytów, Kubala CUP, Konwój z Radiem ZET) oraz wydarzenia kulturalne (Otwarcie sezonu uzdrowskiego, Dożynki, Noc muzeów, Wystawa produktów regionalnych).

Podejmowano działania reklamowe z ośrodkami takimi jak: Uzdrowisko Ustroń sp. z o. o., Dream Apart, Wilga, Jaskółka.

Prowadzono kanał YouTube, w którym zamieszczano promocyjne materiały filmowe dotyczące Ustronia i zachęcające do korzystania z atrakcji oferowanych w Ustroniu. Podjęto współpracę ze sportowcami, którzy promują Ustroń.

(akta kontroli, tom 1, str. 345-398)

9. W toku kontroli stwierdzono następujące stany problematyczne, które nie stanowią nieprawidłowości w działalności kontrolowanej jednostki, lecz mogą niekorzystnie wpływać na wykonanie zadań z zakresu lecznictwa uzdrowskiego:

- Pomimo, że w Świadectwie wskazano, że „*Warunki klimatu lokalnego Uzdrowiska Ustroń mieszczą się w normach dla uzdrowsk środkowoeuropejskich i przez zdecydowaną większość czasu w roku nie wpływają obciążająco na organizm osób przebywających w uzdrowsku*”, to nie wprowadzono ograniczeń w korzystaniu z lecznictwa uzdrowskiego w sezonie chłodnym. Według danych NFZ i ZUS, w latach 2018-2022 w Ustroniu, w sezonie tym, w którym jakość powietrza ulegała pogorszeniu, z lecznictwa uzdrowskiego korzystało łącznie 43 241 osób, w tym pacjenci ze schorzeniami układu oddechowego i układu krążenia oraz 637 pacjentów w ramach rehabilitacji po przebytej chorobie COVID-19. W dokumentacji sporządzonej w ramach procesu potwierdzania

statusu Uzdrowiska nie sformułowano zaleceń lub ograniczeń odnośnie do leczenia uzdrowiskowego pacjentów szczególnie wrażliwych na zanieczyszczenia powietrza. Tymczasem w latach 2018–2022 do Uzdrowiska w sezonie chłodnym, charakteryzującym się gorszą jakością powietrza niż w pozostałej części roku, skierowano osoby z chorobami układu oddechowego i z chorobami układu krążenia.

- W ramach ostatniego procesu oceny właściwości leczniczych klimatu Uzdrowiska nie badano jakości powietrza wewnątrz pomieszczeń, w których prowadzone było leczenie uzdrowiskowe pod względem stężeń pyłów zawieszonych i benzo(a)pirenu. Działanie takie nie było obligatoryjne, lecz przywołane w pkt 3 obszaru 1 niniejszego wystąpienia pokontrolnego opracowania wskazują, że w czasie wysokich stężeń PM10 i B(a)P w powietrzu otaczającym (zewnątrznym) jego jakość wewnątrz pomieszczeń mogła nie gwarantować całkowitej ochrony przed negatywnymi skutkami zanieczyszczenia powietrza zewnętrznego. Podkreślić przy tym należy, że w informacji o wynikach kontroli NIK nr P/17/078 *Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniami* skierowano do Ministra Zdrowia wniosek dotyczący podjęcia działań mających na celu zapewnienie wykonywania badań jakości powietrza wewnątrz budynków pod względem zanieczyszczenia pyłami zawieszonymi i B(a)P oraz przeprowadzenie analizy kosztów i korzyści możliwego zastosowania urządzeń ochronnych w tym zakresie (np. oczyszczaczy powietrza). Niemniej jednak w ramach prac nad zmianą rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie określenia wymagań, jakim powinny odpowiadać zakłady i urządzenia leczenia uzdrowiskowego³⁰ nie została uregulowana kwestia jakości powietrza wewnątrz pomieszczeń pod względem stężeń pyłów PM10, PM2,5 oraz benzo(a)pirenu oraz stosowania urządzeń mających na celu poprawę jakości powietrza wewnętrznego. Zakłady leczenia uzdrowiskowego działające w Ustroniu (w ostatnim operacie uzdrowiskowym wskazano 15 takich placówek) praktycznie nie stosowały urządzeń mających na celu redukcję pyłowych lub gazowych zanieczyszczeń powietrza oraz nie wprowadziły skutecznego systemu ostrzegania kuracjuszy o złej jakości powietrza.

(akta kontroli, tom 1, str. 56-163, 482-536, tom 2, str. 500-513, 669-672)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość, polegającą na tym, że odebrano od IMGW PIB bez uwag przedmiot zamówienia związanego z badaniem i oceną właściwości leczniczych klimatu Uzdrowiska (w tym wydane Świadczenie i Opracowanie będące jego uzasadnieniem), co skutkowało zapłatą w dniu 9 stycznia 2018 r. wynagrodzenia określonego w umowie z 29 kwietnia 2016 r. w kwocie 89,8 tys. zł, pomimo że przekazana przez IMGW PIB dokumentacja:

- nie zawierała wyników udokumentowanych badań wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki stwierdzonych w Opracowaniu przekroczeń wartości normatywnych B(a)P w latach 2014–2016, PM10 w 2014 r. (stężenia 24-godzinne) i ozonu w 2015 r. (stężenia ośmiogodzinne), w sytuacji gdy art. 36 ust. 3 ustawy o leczeniu uzdrowiskowym wymagał takich badań dla potwierdzenia właściwości leczniczych klimatu;
- zawierała częściowo nierzetelne zapisy, ponieważ (wobec powyższych informacji przedstawionych w Opracowaniu) w Świadczeniu nie wskazano na żadne przekroczenia wartości normatywnych zanieczyszczeń powietrza. W Opracowaniu przedstawiono m.in. dane ze stacji pomiarowych uznanych za

³⁰ Dz.U. z 2023 r. poz. 161.

reprezentatywne dla Uzdrowiska, z których wynikało, że stężenia średnioroczne B(a)P mieściły się w latach 2014–2016 w przedziale 532-840% poziomu docelowego określonego dla tej substancji;

- nie zawierała danych (parametrów) o poziomie stężeń PM_{2,5} co najmniej w latach 2015–2016, mimo że wyniki klasyfikacji w strefie śląskiej wskazywały na przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla tej substancji, a dane w tym zakresie możliwe były do pozyskania z GIOŚ w ramach wykonanego modelowania matematycznego oraz z pomiarów prowadzonych na stacji uznanej przez IMGW PIB za reprezentatywną dla Uzdrowiska (stacja PMŚ w Bielsku-Białej); według danych GIOŚ z modelowania matematycznego, pozyskanych przez NIK w toku kontroli, stężenia średnioroczne PM_{2,5} w Gminie mieściły się w przedziale 14-21 µg/m³ w 2015 r. i 16-23 µg/m³ w 2016 r. (wobec poziomu dopuszczalnego wynoszącego 25 µg/m³), lecz z pomiarów na stacji w Bielsku-Białej wynikały przekroczenia poziomu normatywnego tej substancji (stężenia średnioroczne wyniosły odpowiednio 26 i 28 µg/m³).

Stosownie do pkt 2 załącznika nr 3 do rozporządzenia MZ w sprawie zakresu badań, ocena właściwości leczniczych klimatu obejmuje określenie zanieczyszczenia powietrza poprzez ocenę jakości powietrza, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 86 ust. 1 i 2 oraz art. 90 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2021 r. Prawo ochrony środowiska³¹. W załącznikach nr 1 i 2 do rozporządzenia MŚ w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu, wydanego na podstawie art. 86 ust. 1 i 2 ustawy Prawo ochrony środowiska, określono poziomy dopuszczalne i docelowe, ze względu na ochronę zdrowia ludzi, dla następujących 12 substancji: benzen, dwutlenek azotu, dwutlenek siarki, ołów, pył zawieszony PM_{2,5}, pył zawieszony PM₁₀, tlenek węgla, arsen, benzo(a)piren, kadm, nikiel, ozon. Stosownie do § 2 ust. 1 i § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13 września 2012 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu³², wydanego na podstawie art. 90 ust. 3 ustawy Prawo ochrony środowiska, oceny poziomów substancji w powietrzu dokonuje się w odniesieniu do poziomów dopuszczalnych i docelowych substancji w powietrzu, a metodami dokonywania tej oceny są pomiary ciągłe, pomiary okresowe oraz metody szacowania, w szczególności modelowanie matematyczne.

W konsekwencji powyższych braków Gmina nie miała możliwości przedstawienia wszystkich wymaganych parametrów dotyczących stanu sanitarnego powietrza w operacie uzdrowskim.

(akta kontroli, tom 1, str. 56-163, 241-247, tom 2, str. 669-684)

W sprawie odbioru ww. dokumentacji od IMGW PIB Burmistrz wyjaśnił: „*Celem wszystkich działań w zakresie Uzdrowiska Ustroń czynionych przez Urząd Miasta Ustroń w 2016 i 2017 roku było otrzymanie od Ministra Zdrowia potwierdzenia utrzymania statusu Uzdrowiska Ustroń. W związku z tym, że Urząd nie posiadał zasobów własnych do wykonania wszystkich prac związanych z wykonaniem operatu uzdrowskiego i wszelakich dokumentów będących elementem operatu zlecono podmiotom zewnętrznym. Również wykonanie świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu Uzdrowiska Ustroń zlecono podmiotowi uprawnionemu do wydawania świadectw potwierdzających właściwości lecznicze wód i klimatu tj. Instytutowi Meteorologii i Gospodarki Wodnej, o którym mowa w Obwieszczeniu Ministra Zdrowia z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie wykazu jednostek uprawnionych do potwierdzania właściwości leczniczych naturalnych surowców leczniczych*

³¹ Dz.U. z 2022 r. poz. 2556, ze zm. Dalej: ustawa Prawo ochrony środowiska.

³² Dz.U. poz. 1032. Uchylone z dniem 26 czerwca 2018 r.

i właściwości leczniczych klimatu. Operat uzdrowiskowy wraz z uzyskanym Świadectwem potwierdzającym właściwości lecznicze klimatu Uzdrowiska Ustroń przesłano do Ministra Zdrowia. Minister przyjął ww. opracowania i potwierdził spełnianie przez obszar Uzdrowiska Ustroń wymagań określonych w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz gminach uzdrowiskowych (Dz. U. z 2023 r., poz. 151). W przypadku gdyby Świadectwo potwierdzające właściwości lecznicze klimatu Uzdrowiska Ustroń lub Operat uzdrowiskowy Uzdrowiska Ustroń nie spełniały wymogów ww. ustawy zapewne Minister Zdrowia nie potwierdziłby spełniania przez obszar Uzdrowiska Ustroń wymagań ustawowych i nie wydałby takiego potwierdzenia lub poleciłby uzupełnienie tych dokumentów. Do takiej sytuacji jednak nie doszło”.

(akta kontroli, tom 1, str. 164-166)

Zdaniem NIK, powyższe ustalenia świadczą o braku należytej staranności ze strony Gminy w egzekwowaniu od podmiotu wykonującego przedmiotową dokumentację, prawidłowego jej wykonania. Dokumentacja ta, wobec stwierdzonego braku wyników udokumentowanych badań wykluczających negatywne oddziaływanie na zdrowie ludzi występujących w Gminie przekroczeń wartości normatywnych ww. substancji (w szczególności B(a)P) oraz braku parametrów stężeń PM_{2,5}, nie zapewniała istotnych informacji dla procesu decyzyjnego realizowanego przez Ministra Zdrowia, co w konsekwencji mogło nie gwarantować odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa kuracjuszy przebywających w Uzdrowisku, zwłaszcza w sezonie chłodnym, w którym jakość powietrza ulegała znaczącemu pogorszeniu.

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą w Gminie funkcjonowała Komisja Uzdrowiskowa, którą powołała Rada Miasta Ustroń określając przedmiot jej działania i skład osobowy, zgodnie z art. 47 ust. 1 ustawy o uzdrowiskach.

W Urzędzie prawidłowo udzielono zamówień publicznych w związku z określonymi w art. 43 ust. 1 ustawy o uzdrowiskach obowiązkami, sporządzenia i przedstawienia Ministrowi Zdrowia operatu uzdrowiskowego w 2018 r., celem potwierdzenia spełniania przez obszar Gminy wymagań określonych w tej ustawie. Spełniono przy tym wymóg realizacji tych obowiązków w okresie nieprzekraczającym 10 lat od przedstawienia Ministrowi Zdrowia operatu uzdrowiskowego w 2008 r. Dokumentacja przedstawiona Ministrowi Zdrowia nie zawierała jednak m.in. wyników udokumentowanych badań wykluczających negatywne oddziaływanie na organizm ludzki stwierdzonych przekroczeń poziomów normatywnych niektórych zanieczyszczeń powietrza.

OBSZAR

2. Działania gminy uzdrowiskowej w celu poprawy jakości powietrza bądź jej utrzymania na wymaganych poziomach

2.1 Skala, skutki i koszty działań przewidzianych w POP i uchwałach antysmogowych dotyczących ograniczenia niskiej emisji (emisji z sektora komunalno-bytowego)

1. W okresie objętym kontrolą w Gminie obowiązywały programy ochrony powietrza z 2017 r. i 2020 r.³³ oraz zawarte w nich plany działań krótkoterminowych³⁴. W POP 2020 w harmonogramie działań naprawczych dla strefy śląskiej, do której należy Gmina, przewidziano trzy działania naprawcze dotyczące ograniczenia emisji z sektora komunalno-bytowego:

- ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych – wartość docelową efektu rzeczowego (powierzchnia, na której wymagana jest zmiana sposobu ogrzewania) do osiągnięcia przez Gminę w latach 2020–2026 określono na poziomie 9 110 m² (w tym 640 m² w 2020 r., 910 m² w 2021 r., 1 460 m² w 2022 r., 1 550 m² w 2023 r.)³⁵; szacunkowy koszt tego działania określono dla Gminy na poziomie 2 332,0 tys. zł³⁶;
- prowadzenie edukacji ekologicznej związanej z ochroną powietrza – minimum dwa wydarzenia edukacyjne związane z ochroną powietrza w każdej gminie, po jednym w każdym półroczu; szacunkowy koszt tego działania określono dla Gminy na poziomie 350,0 tys. zł³⁷;
- przeprowadzania kontroli przestrzegania przepisów ograniczających używanie paliw lub urządzeń do celów grzewczych oraz zakazu spalania odpadów – minimum 10 kontroli w każdej gminie, w której liczba mieszkańców jest mniejsza niż 50 tys. i minimum 20 kontroli w pozostałych gminach; szacunkowy koszt tego działania określono dla Gminy na poziomie 210,0 tys. zł³⁸.

Działania te przewidziano również w POP 2017³⁹ (dwa w harmonogramie działań naprawczych dla strefy śląskiej, a trzecie – w katalogu dobrych praktyk). Według tego dokumentu, w wyniku realizacji działania ograniczenia emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych, Gmina miała osiągnąć do 2027 r. efekt ekologiczny w postaci redukcji emisji szkodliwych substancji na poziomie: pyłu PM10 – 57,8 Mg/rok (w tym do roku 2021 r. – 5,8 Mg/rok, w latach 2022–2023 – 17,3 Mg/rok)⁴⁰, pyłu PM2,5 45,1 Mg/rok (w tym do roku 2021 r. – 4,5 Mg/rok, w latach 2022–2023 – 13,5 Mg/rok)⁴¹, benzo(a)pirenu – 20,0 kg/rok (w tym do roku 2021 r. – 2,0 kg/rok, w latach 2022–2023 – 6,0 kg/rok)⁴². Szacunkowy koszt tego działania określono dla Gminy na poziomie 34 680,0 tys. zł⁴³.

(akta kontroli, tom 2, str. 1-112)

³³ Dalej: POP, odpowiednio POP 2017 i POP 2020. Przyjęte uchwałami Sejmiku Województwa Śląskiego odpowiednio: nr V/47/5/2017 z dnia 18 grudnia 2017 r. (wejście w życie 12 stycznia 2018 r. i utrata mocy z dniem 13 lipca 2020 r.) i nr VI/21/12/2020 z dnia 22 czerwca 2020 r. (wejście w życie 14 lipca 2020 r.).

³⁴ Dalej: PDK, odpowiednio PDK 2017 i PDK 2020.

³⁵ Tabela 131. Efekt rzeczowy dla realizacji działania naprawczego PL2405_ZSO dla poszczególnych gmin strefy śląskiej w poszczególnych latach realizacji Programu.

³⁶ Tabela 132. Zestawienie szacunkowych kosztów realizacji działań naprawczych wskazanych w harmonogramach w poszczególnych gminach województwa śląskiego w latach 2020–2026.

³⁷ Jw.

³⁸ Jw.

³⁹ Ponadto przewidziano dwa działania: ograniczenie emisji ze źródeł komunikacyjnych oraz ograniczenie emisji wtórnej pyłu poprzez czyszczenie dróg na mokro.

⁴⁰ Tabela 87. Zestawienie przewidzianych efektów ekologicznych dla pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 uzyskanych w wyniku przeprowadzenia działań naprawczych zgonie z kodem SIsŚI_ZSO w poszczególnych gminach strefy śląskiej oraz szacunkowych kosztów tych działań.

⁴¹ Jw.

⁴² Tabela 88. Zestawienie przewidzianych efektów ekologicznych dla benzo(a)pirenu uzyskanych w wyniku przeprowadzenia działań naprawczych zgonie z kodem SIsŚI_ZSO w poszczególnych gminach strefy śląskiej.

⁴³ Tabela 87. Zestawienie przewidzianych efektów ekologicznych dla pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 uzyskanych w wyniku przeprowadzenia działań naprawczych zgonie z kodem SIsŚI_ZSO w poszczególnych gminach strefy śląskiej oraz szacunkowych kosztów tych działań.

Powyższe działania miały na celu poprawę jakości powietrza, m.in. poprzez zapewnienie przestrzegania zakazów określonych w tzw. uchwale antysmogowej obowiązującej na obszarze województwa śląskiego⁴⁴, tj. zakazów stosowania:

- węgla brunatnego oraz paliw stałych produkowanych z wykorzystaniem tego węgla;
- mułów i flotokoncentratów węglowych oraz mieszanek produkowanych z ich wykorzystaniem;
- paliw, w których udział masowy węgla kamiennego o uziarnieniu poniżej 3 mm wynosi więcej niż 15%;
- biomasy stałej, której wilgotność w stanie roboczym przekracza 20%;

w instalacjach, w których następuje spalanie paliw stałych w rozumieniu art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 roku Prawo energetyczne⁴⁵ (w szczególności kocioł, kominek i piec), jeżeli: dostarczają ciepło do systemu centralnego ogrzewania lub wydzielają ciepło albo wydzielają ciepło i przenoszą je do innego nośnika. Do eksploatacji dopuszczono przy tym wyłącznie:

- instalacje dostarczające ciepło do systemu centralnego ogrzewania, które spełniają minimum standard emisyjny zgodny z 5 klasą pod względem granicznych wartości emisji zanieczyszczeń normy PN-EN 303-5:2012 (co potwierdza się zaświadczeniem wydanym przez jednostkę posiadającą w tym zakresie akredytację Polskiego Centrum Akredytacji lub innej jednostki akredytującej w Europie, będącej sygnatariuszem wielostronnego porozumienia o wzajemnym uznawaniu akredytacji EA⁴⁶), przy czym powyższe wymagania dla instalacji, których eksploatacja rozpoczęła się przed 1 września 2017 r. będą obowiązywać: od 1 stycznia 2022 r. w przypadku instalacji eksploatowanych w okresie powyżej 10 lat od daty ich produkcji lub nieposiadających tabliczki znamionowej; od 1 stycznia 2024 r. w przypadku instalacji eksploatowanych w okresie od 5 do 10 lat od daty ich produkcji; od 1 stycznia 2026 r. w przypadku instalacji eksploatowanych w okresie poniżej 5 lat od daty ich produkcji; od 1 stycznia 2028 r. w przypadku instalacji spełniających wymagania w zakresie emisji zanieczyszczeń określonych dla klasy 3 lub klasy 4 według normy PN-EN 303-5:2012;
- instalacje wydzielające ciepło oraz instalacje wydzielające ciepło i przenoszące je do innego nośnika, które spełniają minimalne poziomy sezonowej efektywności energetycznej i normy emisji zanieczyszczeń dla sezonowego ogrzewania pomieszczeń określone w punkcie 1 i 2 załącznika II do Rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1185 z dnia 24 kwietnia 2015 roku w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe⁴⁷ (co podmiot eksploatujący instalację jest zobowiązany do wykazania poprzez przedstawienie instrukcji dla instalatorów i użytkowników, o której mowa w punkcie 3 lit. a załącznika II ww. rozporządzenia), przy czym powyższe wymagania dla instalacji, których eksploatacja rozpoczęła się przed 1 września 2017 r. będą obowiązywać od 1 stycznia 2023 r., chyba że instalacje te będą

⁴⁴ Uchwała Sejmiku Województwa Śląskiego nr V/36/1/2017 z dnia 7 kwietnia 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa śląskiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw (wejście w życie 1 września 2017 r.).

⁴⁵ Dz.U. z 2022 r. poz. 1385, ze zm.

⁴⁶ European co-operation for Accreditation.

⁴⁷ Dz.U UE L 193/1 z 21 lipca 2015 r.

osiągać sprawność cieplną na poziomie co najmniej 80 % lub zostaną wyposażone w urządzenie zapewniające redukcję emisji pyłu do wartości określonych w punkcie 2 lit. a załącznika II do ww. rozporządzenia.

(akta kontroli, tom 2, str. 113-114)

W Gminie nie wprowadzono lokalnej (bardziej rygorystycznej) uchwały antysmogowej. Tym niemniej, Rada Miasta Ustroń w dniu 28 kwietnia 2016 r. podjęła uchwałę Nr XVII/184/2016 w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru strefy uzdrowskiej A. W planie tym ustalono zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (rozdział 4), w których m.in. zakazano „wprowadzenia przeznaczeń terenów pogarszających znacząco jakość środowiska oraz powodujących zjawiska lub stany utrudniające życie lub dokuczliwe dla otoczenia takie jak zanieczyszczenie powietrza”. Natomiast w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem nakazano stosowanie w celach grzewczych technologii gwarantujących zachowanie nieprzekraczalnych wskaźników emisji zanieczyszczeń do atmosfery, określonych w przepisach odrębnych. W dalszej części uchwały zapisano, że w zakresie zaopatrzenia w ciepło ustala się dostawę ciepła:

- z lokalnych ciepłowni poprzez sieć ciepłowniczą;
- z indywidualnych, w tym niekonwencjonalnych, proekologicznych źródeł energii cieplnej.

(akta kontroli, tom 2, str. 336-342)

1.1. Liczba kotłów na paliwa stałe, które zlikwidowano / wymieniono w latach 2018–2022, wyniosła 437, z tego w 2018 r. – 120, w 2019 r. – 78, w 2020 r. – 30, w 2021 r. – 98, w 2022 r. – 111. Wymiany dokonano głównie na kotły gazowe i w mniejszej części na kotły węglowe 5 klasy emisyjności. Koszty wymiany / likwidacji kotłów wyniosły w badanym okresie 3 934,5 tys. zł. Powierzchnia lokali, w których dokonano zmiany sposobu ogrzewania wyniosła 69 336,89 m², w tym w latach 2020–2022 – 40 445,89 m², tj. ponad trzysta razy więcej niż założono na te lata w POP 2020 (3 010,00 m²).

W wyniku realizacji likwidacji / źródeł ciepła, w latach 2018–2022 (tj. przez blisko połowę założonego okresu realizacji POP 2017) osiągnięto efekty ekologiczne w postaci redukcji emisji:

- pyłu PM10 – 32,110 Mg/rok, co stanowiło 55,6% wartości docelowej założonej do osiągnięcia przez Gminę do 2027 r. (57,8 Mg/rok) w POP 2017;
- pyłu PM2,5 – 28,510 Mg/rok, co stanowiło 63,2% wartości docelowej założonej do osiągnięcia przez Gminę do 2027 r. (45,1 Mg/rok) w POP 2017;
- B(a)P – 0,015 Mg/rok, co stanowiło 75,0% wartości docelowej założonej do osiągnięcia przez Gminę do 2027 r. (0,020 Mg/rok) w POP 2017.

(akta kontroli, tom 2, str. 115-126, 656-663)

1.2. Gmina nie opracowała pisemnej procedury przeprowadzania kontroli palenisk pod kątem przestrzegania uchwały antysmogowej i zakazu spalania odpadów. Straż Miejska posiadała jednakże wzór protokołu kontroli, w którym były opracowane ściśle określone kolejne punkty kontroli danej nieruchomości, w tym związane z przestrzeganiem zapisów uchwały antysmogowej. Strażnicy Miejscy i pracownicy Wydziału Środowiska i Rolnictwa Urzędu zostali przeszkoleni przez Główny Instytut Górnictwa z Katowic w zakresie metodyki wykrywania nielegalnego spalania i współspalania odpadów w indywidualnych urządzeniach grzewczych (w ramach projektu pn. *Wdrażanie Programu Ochrony Powietrza dla województwa małopolskiego – Małopolska w zdrowej atmosferze LIFE-IP Małopolska*) i posiadali

stosowne certyfikaty. Gmina nie poniosła kosztów szkoleń pracowników w powyższym zakresie.

Ponadto Gmina od 2017 r. do 2021 r. podpisywała corocznie umowy z Centralnym Laboratorium Pomiarowo-Badawczym z siedzibą w Jastrzębiu-Zdroju na usługi w zakresie badania odpadów paleniskowych. Gmina nie poniosła żadnych kosztów z tytułu zawarcia tych umów.

(akta kontroli, tom 1, str. 552-553, tom 2, str. 343-381)

Straż Miejska przeprowadziła w latach 2018–2022 631 kontroli indywidualnych systemów grzewczych, z tego w 2018 r. – 229, w 2019 r. – 227, w 2020 r. – 83, w 2021 r. – 46 i w 2022 r. – 46 kontroli, spełniając wymóg określony w POP 2020 minimum 10 kontroli rocznie. W siedmiu przypadkach stwierdzono nieprawidłowości i nałożono mandaty karne w wysokości 100 zł każdy (łącznie 700 zł). Nie kierowano do sądu wniosków o ukaranie.

W okresie objętym kontrolą nie zaszła potrzeba poboru i zbadania popiołu z kontrolowanych palenisk. Jak wyjaśnił Burmistrz: *W okresie objętym kontrolą przeprowadzono 631 kontroli palenisk indywidualnych systemów grzewczych, w których spalano paliwa stałe. W siedmiu przypadkach stwierdzono nieprawidłowości polegające na spalaniu w piecach na paliwo stałe płyt wiórowych. We wszystkich przypadkach stwierdzono jednoznacznie spalanie w piecach nieprawidłowego rodzaju paliwa, które było składowane obok pieca. Właściciele potwierdzali osobom przeprowadzającym kontrolę fakt składowania i spalania niewłaściwego opału. W związku z jasną sytuacją i potwierdzeniem przez właścicieli spalania niewłaściwego opału nie było podstaw i potrzeby ustalania rodzaju spalanego opału w formie laboratoryjnej. Wiedza i kompetencje pracowników przeprowadzających kontrole uzyskana w czasie szkolenia specjalistycznego w Głównym Instytucie Górnictwa w Katowicach była wystarczająca do przeprowadzenia ww. kontroli w opisanych powyżej przypadkach i sposób przeprowadzania kontroli nie budzi zastrzeżeń. Właściciele posesji ukarano mandatami 100 zł, na podstawie art. 191 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach⁴⁸. Ponadto Burmistrz wyjaśnił, że: Pracownicy Wydziału Środowiska i Rolnictwa Urzędu Miasta Ustroń i funkcjonariusze Straży Miejskiej dedykowani do przeprowadzania kontroli palenisk w indywidualnych gospodarstwach domowych, w których dokonuje się spalania paliw stałych byli przeszkoleni w tym zakresie i otrzymali stosowne certyfikaty do przeprowadzania tego typu kontroli. W trakcie kontroli nie stwierdzili oni przypadków spalania odpadów czy też substancji niedozwolonych do spalania w danym typie pieca o czym świadczą sporządzone protokoły podpisywane również przez właścicieli kontrolowanych nieruchomości. W trakcie kontroli nie wystąpił spór pomiędzy kontrolerem a właścicielem posesji co do określenia materiału spalanego, nie mieli oni również wątpliwości co do materiałów składowanych obok pieca i przeznaczonych do spalania w nim. Tylko w przypadku sporu i wątpliwości zasadnym wydaje się pobór próbek i zlecenie ich analizy w specjalistycznym laboratorium. W przeciwnym razie – to jest w przypadku gdyby nie wystąpiły wątpliwości do spalania niedozwolonych materiałów lub sporu w tym temacie - zlecenie próbki do badania byłoby niegospodarnością. Cena brutto badania jednorazowego wynosi na dzień 14 sierpnia 2023 r. 728,16 zł”.*

(akta kontroli, tom 1, str. 537-551, 552-560, 610-615, tom 2, str. 382)

NIK zwraca uwagę, że w celu stwierdzenia rzeczywistego stanu w zakresie wykorzystywanego rodzaju i jakości paliwa stałego w urządzeniu grzewczym

⁴⁸ Dz. U. z 2023 r., poz. 1587 ze zm.

pod kątem przestrzegania zakazów określonych w uchwale antysmogowej, zasadnym byłoby pobranie przynajmniej w części przypadków próbek popiołu z palenisk i poddanie ich stosownej analizie.

1.3. W PDK 2017 (pkt 1.8.) wprowadzono trzy poziomy ostrzegania o złej jakości powietrza: I (żółty)⁴⁹, II (pomarańczowy)⁵⁰, III (czerwony)⁵¹. Schemat przekazywania informacji ustalono następująco: WIOŚ → WCZK⁵² i UM WSL⁵³, WCZK → PCZK⁵⁴, PCZK → samorządy gminne na danym obszarze. Ponadto, PCZK winien przekazać informacje (w przypadku ogłoszenia II i III poziomu ostrzegania) dla dyrektorów placówek ochrony zdrowia na administrowanym terenie (o możliwości wystąpienia większej ilości przypadków nagłych z powodu wysokich stężeń zanieczyszczeń) oraz (w przypadku ogłoszenia II poziomu ostrzegania), za pośrednictwem samorządów gminnych, dla dyrektorów podległych placówek oświatowych i opiekuńczych (o wskazanym ograniczeniu długotrwałego przebywania podopiecznych na otwartej przestrzeni w celu uniknięcia narażenia na wysokie stężenia zanieczyszczeń).

W PDK 2017 samorządy gminne zostały zobowiązane do podjęcia następujących działań informacyjnych:

a) umieszczenia na stronach internetowych informacji o jakości powietrza lub link do strony WIOŚ oraz następujących informacji wymaganych przy poszczególnych poziomach ostrzegania:

- I – rodzaj i stopień poziomu ostrzegania, obszar objęty ogłoszeniem, przyczynę wystąpienia przekroczenia, informacje o działaniach do podjęcia;
- II i III – rodzaj poziomu ostrzegania, obszar objęty przekroczeniem, możliwość wystąpienia negatywnych skutków zdrowotnych zgodnie z zaleceniami wojewódzkiego inspektora sanitarno-epidemiologicznego, informacje o działaniach krótkoterminowych koniecznych do podjęcia i innych środkach zaradczych (głównie działaniach informacyjnych), wskazanie grup ludności wrażliwych na wysokie stężenia zanieczyszczeń w powietrzu oraz środki ostrożności, które powinny być przez te grupy podjęte;

b) w przypadku ogłoszenia II lub III poziomu ostrzegania – przekazania informacji dla dyrektorów placówek opiekuńczych, żłobków, przedszkoli, placówek pomocy

⁴⁹ Po uzyskaniu informacji z WIOŚ o wystąpieniu:

- przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM10 (40 µg/m³ z ostatnich 12 miesięcy, 35 dni ze stężeniem powyżej 50 µg/m³ spośród średnich dobowych stężeń z ostatnich 12 miesięcy lub w danym roku);
- przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM2,5 (25 µg/m³ z ostatnich 12 miesięcy);
- przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla NO₂ (18 godzin ze stężeniem powyżej 200 µg/m³ z 12 miesięcy);
- przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla SO₂ (trzy dni ze stężeniami dobowymi powyżej 125 µg/m³);
- ryzyka przekroczenia poziomu docelowego dla B(a)P (1 ng/m³ z ostatnich 12 miesięcy).

⁵⁰ Po uzyskaniu informacji z WIOŚ o wystąpieniu przekroczenia poziomu pyłu PM10 wynoszącego 150 µg/m³ w pomiarach z ostatniej doby.

⁵¹ Po uzyskaniu informacji z WIOŚ o wystąpieniu:

- ryzyka przekroczenia poziomu alarmowego dla pyłu PM10 (200 µg/m³ w pomiarach z ostatniej doby) i przekroczenia tego poziomu (300 µg/m³ w pomiarach z ostatniej doby);
- przekroczenia poziomu alarmowego dla O₃ (240 µg/m³ przez kolejne trzy godziny);
- przekroczenia poziomu alarmowego dla SO₂ (500 µg/m³ przez kolejne dwie godziny);
- przekroczenie poziomu alarmowego dla NO₂ (400 µg/m³ przez kolejne dwie godziny).

⁵² Wojewódzkie centrum zarządzania kryzysowego.

⁵³ Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego.

⁵⁴ Powiatowe centrum zarządzania kryzysowego.

społecznej o wskazanym ograniczeniu długotrwałego przebywania podopiecznych na otwartej przestrzeni w celu uniknięcia narażenia na wysokie stężenia zanieczyszczeń;

c) w przypadku ogłoszenia III poziomu ostrzegania – informowanie o wystąpieniu lub możliwości wystąpienia wysokich stężeń zanieczyszczeń poprzez lokalne rozgłoszenie, ogłoszenia prasowe; informowanie o stężeniu pyłu z poprzedniej doby i podawanie zakładanych na dzień bieżący informacji meteorologicznych na portalach internetowych lub w inny zwyczajowo przyjęty sposób, podczas zapowiedzi prognoz pogody w telewizji, w radiu regionalnym; przekazywanie komunikatów w sposób zwyczajowo przyjęty dla szkół, przedszkoli, szpitali, przychodni i placówek opieki społecznej, na portalach społecznościowych jednostek samorządu gminnego, w ogłoszeniach wywieszanych na terenie urzędów.

PCZK oraz samorzady gminne zostały również zobowiązane do przygotowania i corocznej aktualizacji szczegółowej listy adresowej instytucji (samorządowych i innych), które należy powiadomić w razie ogłoszenia II bądź III poziomu ostrzegania.

W PDK 2017 samorzady gminne zostały zobowiązane do podjęcia następujących działań operacyjnych dotyczących sektora komunalno-bytowego: intensywne kontrole instalacji spalania paliw stałych (przynajmniej pięć w czasie trwania III poziomu ostrzegania⁵⁵), kontrole w zakresie zakazu spalania pozostałości roślinnych na powierzchni ziemi w obszarach zabudowanych, wprowadzenie zalecenia ograniczenia / zakazu stosowania kominków.

(akta kontroli tom II str. 30-47)

W PDK 2020 (pkt 1.11.) wprowadzono trzy poziomy ostrzegania o złej jakości powietrza: I (żółty)⁵⁶, II (czerwony)⁵⁷, III (brązowy)⁵⁸. Schemat przekazywania informacji ustalono następująco: GIOŚ → WCZK i UM WSL, WCZK → PCZK, PCZK → samorzady gminne na danym obszarze. Ponadto, w przypadku ogłoszenia II i III poziomu ostrzegania, PCZK winien przekazać informacje dla dyrektorów placówek ochrony zdrowia na administrowanym terenie (o możliwości wystąpienia większej ilości przypadków nagłych z powodu wysokich stężeń zanieczyszczeń) oraz dla dyrektorów placówek opiekuńczych, żłobków, przedszkoli, placówek pomocy społecznej (o wskazanym ograniczeniu długotrwałego przebywania podopiecznych

⁵⁵ Liczba określona dla gmin i miast poniżej 50 tys. mieszkańców.

⁵⁶ Po uzyskaniu informacji z Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (dalej: GIOŚ) o wystąpieniu:

- przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM10 (40 µg/m³ z ostatnich 12 miesięcy, 35 dni ze stężeniem powyżej 50 µg/m³ spośród średnich dobowych stężeń z ostatnich 12 miesięcy lub w danym roku);
- przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu PM2,5 (20 µg/m³ z ostatnich 12 miesięcy);
- przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla NO₂ (18 godzin ze stężeniem powyżej 200 µg/m³ z 12 miesięcy);
- przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla SO₂ (trzy dni ze stężeniami dobowymi powyżej 125 µg/m³);
- przekroczenia poziomu docelowego dla B(a)P (1 ng/m³ z ostatnich 12 miesięcy).

⁵⁷ Po uzyskaniu informacji z GIOŚ o wystąpieniu ryzyka przekroczenia poziomu informowania dla pyłu PM10 (100 µg/m³).

⁵⁸ Po uzyskaniu informacji z GIOŚ o ryzyku wystąpienia:

- przekroczenia poziomu alarmowego dla pyłu PM10 (150 µg/m³);
- przekroczenia poziomu alarmowego dla O₃ (240 µg/m³ przez kolejne trzy godziny);
- przekroczenia poziomu alarmowego dla SO₂ (500 µg/m³ przez kolejne trzy godziny);
- przekroczenie poziomu alarmowego dla NO₂ (400 µg/m³ przez kolejne dwie godziny).

na otwartej przestrzeni w celu uniknięcia narażenia na wysokie stężenia zanieczyszczeń).

W PDK 2020 samorządy gminne zostały zobowiązane do podjęcia następujących działań informacyjnych:

a) umieszczenia na stronach internetowych informacji o jakości powietrza lub link do strony GIOŚ oraz następujących informacji wymaganych przy poszczególnych poziomach ostrzegania:

- I – rodzaj i stopień poziomu ostrzegania, obszar objęty ogłoszeniem, przyczynę wystąpienia przekroczenia, informacje o działaniach do podjęcia;
- II i III – rodzaj poziomu ostrzegania, obszar objęty ryzykiem przekroczenia, możliwość wystąpienia negatywnych skutków zdrowotnych zgodnie z zaleceniami wojewódzkiego inspektora sanitarno-epidemiologicznego, informacje o działaniach krótkoterminowych koniecznych do podjęcia i innych środkach zaradczych (głównie działaniach informacyjnych), wskazanie grup ludności wrażliwych na wysokie stężenia zanieczyszczeń w powietrzu oraz środki ostrożności, które powinny być przez te grupy podjęte;

b) w przypadku ogłoszenia II i III poziomu ostrzegania – informowanie o wystąpieniu lub ryzyku wystąpienia wysokich stężeń zanieczyszczeń poprzez lokalne rozgłoszenie, ogłoszenia prasowe; informowanie o stężeniu pyłu z poprzedniej doby i podawanie zakładanych na dzień bieżący informacji meteorologicznych na portalach internetowych lub w inny zwyczajowo przyjęty sposób, podczas zapowiedzi prognoz pogody w telewizji, w radiu regionalnym; przekazywanie lokalnym mediom komunikatów o ogłoszonym alarmie, przyczynach wystąpienia alarmu, szacunkowej lokalizacji wystąpienia wysokich stężeń substancji w powietrzu, informacjach o działaniach krótkoterminowych koniecznych do podjęcia i innych środkach zaradczych (głównie działaniach informacyjnych), wskazaniu grup ludności wrażliwych na wysokie stężenia zanieczyszczeń w powietrzu oraz środki ostrożności, które powinny być przez te grupy podjęte.

PCZK oraz samorządy gminne zostały również zobowiązane do przygotowania i bieżącej aktualizacji szczegółowej listy adresowej instytucji (samorządowych i innych), które należy powiadomić w razie ogłoszenia II bądź III poziomu ostrzegania.

W PDK 2020 samorządy gminne zostały zobowiązane do podjęcia następujących działań operacyjnych dotyczących sektora komunalno-bytowego: intensywne kontrole instalacji spalania paliw stałych (przynajmniej dwie w czasie każdej doby trwania II poziomu ostrzegania i pięć w czasie każdej doby trwania III poziomu ostrzegania⁵⁹), kontrole w zakresie zakazu spalania pozostałości roślinnych na powierzchni ziemi w obszarach zabudowanych, wprowadzenie zalecenia ograniczenia stosowania kominków.

(akta kontroli, tom 2, str. 401-432)

Według informacji otrzymanej od Wojewody Śląskiego (dotyczącej WCZK), powiadomienia o jakości powietrza, w tym o wprowadzeniu poszczególnych poziomów zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza, odbywało się zgodnie z PDK oraz *Procedurą powiadamiania o jakości powietrza oraz o konieczności podjęcia działań określonych w planie działań krótkoterminowych* zawartej w pkt. 1.5 *Ochrona Środowiska, cz. III*. Nie posiadano informacji którym jednostkom Gmina przekazywała powiadomienia o jakości powietrza. Według służb Wojewody Śląskiego, w latach 2018–2022 liczba komunikatów wyniosła 56, z tego dotyczących PM10 – 51 (pięć

⁵⁹ Liczby określone dla gmin poniżej 50 tys. mieszkańców.

dotyczyło poziomu I, 41 dotyczyło poziomu II i pięć dotyczyło poziomu III), PM 2,5 – dwa (poziom I), ozonu – jeden (poziom III) i B(a)P – dwa (poziom I).

(akta kontroli, tom 2, str. 456-463)

Według informacji otrzymanej z PCZK w Cieszynie, komunikaty (powiadomienia) o wprowadzeniu poszczególnych poziomów zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza wpływały do tej jednostki drogą mailową i taka drogą były przekazywane do dalszych odbiorców. W 2020 r. przekazywano tego typu informacje do 35 odbiorców, w 2021 r. do 36 odbiorców, a w 2022 r. do 35 odbiorców (sanatoriów, placówek edukacyjnych, placówek służby zdrowia). W latach 2020–2022 liczba komunikatów wyniosła 37, z tego 34 dotyczyły PM10 (trzy – I poziomu, 30 – II poziomu i jeden – III poziomu), dwa dotyczyły PM 2,5 (I poziom) i jeden dotyczył B(a)P (I poziom).

(akta kontroli, tom 2, str. 445-455)

Z kolei według informacji przedstawionych przez Gminę, liczba komunikatów kształtowała się następująco: 82 komunikaty dotyczyły PM10, dwa komunikaty dotyczyły PM 2,5, jeden komunikat dotyczył B(a)P (łącznie 85 komunikatów). W podziale na lata i poziomy ostrzegania liczba komunikatów wyniosła:

- w 2018 r. – jeden I poziomu, siedem II poziomu, 13 III poziomu (wszystkie dotyczyły PM10);
- w 2019 r. – dwa I poziomu, 19 II poziomu i sześć III poziomu (wszystkie dotyczyły PM10);
- w 2020 r. – dziewięć II poziomu i jeden III poziomu (wszystkie dotyczyły PM10);
- w 2021 r. – cztery I poziomu i 10 II poziomu (PM10 dotyczyły dwa I poziomu i 10 II poziomu; PM 2,5 dotyczył jeden I poziomu; B(a)P dotyczył jeden I poziomu);
- w 2022 r. – dwa I poziomu i 11 II poziomu (PM10 dotyczył jeden I poziomu i 11 II poziomu; PM 2,5 dotyczył jeden I poziomu).

Spełniając wymóg określony w PDK 2017, komunikaty otrzymane z PCZK w Cieszynie Gmina przekazywała drogą mailową do 38 odbiorców, tj. do: komórek organizacyjnych Urzędu (Wydziału Ochrony Środowiska i Straży Miejskiej), domów i ośrodków pomocy społecznej (czterech), placówek oświatowych (15), spółek komunalnych (dwóch), podmiotów leczniczych (10, w tym wszystkich ośmiu jednostek lecznictwa uzdrowiskowego⁶⁰), innych jednostek (pięciu). Od 22 czerwca 2020 r. informacje przesyłało do tych jednostek bezpośrednio PCZK.

Na stronie internetowej Gminy w zakładkach: *jakość powietrza*, *gminne centrum zarządzania kryzysowego* oraz *ostrzeżenia i raporty* udostępniono informacje wymagane przez PDK przy ogłaszaniu poszczególnych poziomów ostrzegania (w formie tabelarycznej wychodzącej z WIOŚ / GIOŚ), m.in. wrażliwe grupy ludności (np. osoby starsze, dzieci, kobiety w ciąży, osoby cierpiące z powodu przewlekłych chorób układu oddechowego), możliwe negatywne skutki dla zdrowia oraz zalecane środki ostrożności (np. ograniczenie palenia w kominku).

(akta kontroli, tom 2, str. 433-444)

Burmistrz w złożonych wyjaśnieniach podał, że: *„podstawowym kanałem przekazywania informacji mieszkańcom o możliwości wystąpienia lub wystąpieniu przekroczenia parametrów jakościowych powietrza jest informacja na stronach*

⁶⁰ Jednostki lecznictwa uzdrowiskowego: Przedsiębiorstwo Uzdrowiskowe „Ustroń” SA, Śląskie Centrum Rehabilitacji i Prewencji w Ustroniu, Sanatorium Uzdrowiskowe „Malwa”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Róża”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Elektron”, Sanatorium Uzdrowiskowe „Złocień”, Sanatorium Ustroń Ośrodek MAGNOLIA, Sanatorium Ustroń Ośrodek TULIPAN.

internetowych Urzędu Miasta Ustroń. Ponadto wydrukowana informacja zawsze wywieszana jest na tablicy informacyjnej Urzędu znajdującej się w budynku Urzędu. Informacje tego typu nie były przekazywane w prasie, gdyż w Ustroniu wydawana jest tylko jedna gazeta i jest to tygodnik, tak więc informacja o tego typu zagrożeniu byłaby zawsze podawana z opóźnieniem. Na terenie Ustronia nie działa żadne radio ani żadna stacja telewizyjna”.

(akta kontroli, tom 1, str. 610, 616)

W wyniku badania realizacji obowiązku określonego w PDK, przeprowadzenia pięciu kontroli instalacji spalania paliw stałych w trakcie trwania alarmu III poziomu ostrzegania o złej jakości powietrza, w dwóch wybranych losowo dniach (5 marca 2018 r. i 3 grudnia 2020 r.)⁶¹, ustalono, że w pierwszym przypadku przeprowadzono wymaganą liczbę kontroli, a w drugim kontroli nie przeprowadzono, powołując się na decyzję Wojewody Śląskiego z dnia 21 października 2020 r.⁶², w której polecił on ograniczenie do niezbędnego minimum tego typu kontroli, w związku z wystąpieniem sytuacji pandemicznej.

(akta kontroli, tom 1, str. 537-551, 610-611, tom 2, str. 382)

W okresie objętym badaniem ogłaszano alerty dotyczące przekroczenia poziomu informowania⁶³ dla PM₁₀ (200 µg/m³, a od 11 października 2019 r. 100 µg/m³ dla stężeń 24-godzinnych) oraz poziomu alarmowego⁶⁴ dla PM₁₀ (300 µg/m³, a od 11 października 2019 r. 150 µg/m³ dla stężeń 24 godzinnych).

W roku 2018 liczba alertów dotycząca przekroczenia poziomu informowania dla PM₁₀ o ryzyku przekroczenia – pięć alertów i o przekroczeniu – dwa alerty. Liczba alertów dotyczących przekroczenia poziomu alarmowego dla PM₁₀ o ryzyku przekroczenia – 10 alertów i przekroczeniu – trzy alerty.

W roku 2019 liczba alertów dotycząca przekroczenia poziomu informowania dla PM₁₀ o ryzyku przekroczenia – 16 alertów i o przekroczeniu – trzy alerty. Liczba alertów dotycząca przekroczenia poziomu alarmowego dla PM₁₀ o ryzyku przekroczenia – sześć alertów i nie ogłaszano alertów o przekroczeniu.

W roku 2020 liczba alertów dotycząca przekroczenia poziomu informowania dla PM₁₀ o ryzyku przekroczenia – trzy alerty i o przekroczeniu – sześć alertów. Liczba alertów dotycząca przekroczenia poziomu alarmowego dla PM₁₀ o przekroczeniu jeden alert, a o ryzyku przekroczenia nie ogłaszano alertów.

W roku 2021 liczba alertów dot. przekroczenia poziomu informowania dla PM₁₀ o ryzyku przekroczenia – pięć alertów i o przekroczeniu pięć alertów. W roku tym nie ogłaszano alertów dotyczących przekroczenia poziomu alarmowego dla PM₁₀ o ryzyku przekroczenia jak i o przekroczeniu.

W roku 2022 liczba alertów dotycząca przekroczenia poziomu informowania dla PM₁₀ o ryzyku przekroczenia – 10 alertów i o przekroczeniu jeden alert. Nie ogłaszano alertów o ryzyku przekroczenia i o przekroczeniu poziomu alarmowego dla PM₁₀.

(akta kontroli, tom 2, str. 464-499)

⁶¹ Po jednym z okresów obowiązywania POP 2017 i POP 2020.

⁶² Nr ZKI.6330.9.5.2020 (15).

⁶³ Określonego w załączniku nr 5 do rozporządzenia MŚ w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu.

⁶⁴ Określonego w załączniku nr 4 do rozporządzenia MŚ w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu.

1.4. W latach 2018–2022 w Gminie prowadzono działania edukacyjne związane z ochroną powietrza, spełniając wymóg określony w POP 2020 minimum dwóch wydarzeń edukacyjnych w roku. Koszt realizacji tych działań wyniósł 102 756,00 zł.

(akta kontroli, tom 2, str. 660-661)

W ramach zawartych umów z Fundacją A z siedzibą w Bielsku-Białej i z Fundacją A z siedzibą w Jaworzu zorganizowano w 2018 r. i 2019 r. po trzy pikniki ekologiczne na terenie szkół podstawowych z Ustronia o tematyce związanej z ochroną powietrza atmosferycznego.

(akta kontroli, tom 2, str. 240-245)

W ramach edukacji ekologicznej przekazano do szkół i przedszkoli 54 gry planszowe i 13 plakatów.

(akta kontroli, tom 2, str. 246-259)

W miejscowej Gazecie Ustrońskiej ukazywały się artykuły o tematyce związanej z ochroną powietrza, prowadzeniem Programu Priorytetowego „Czyste powietrze”⁶⁵ i innych inicjatyw służących ochronie czystego powietrza. Na stronach internetowych Urzędu dostępne były informacje o jakości powietrza, takie jak kompleksowe informacje o uchwale antysmogowej oraz o programie Czyste Powietrze, a także informacje o prowadzonych na terenie Gminy akcjach edukacyjnych. Prezentowano informacje o programie ograniczenia niskiej emisji i rozliczeniu działań zrealizowanych w ramach tego programu. W periodyku Przyrodnik Ustroński poruszano tematykę walki o czyste powietrze.

(akta kontroli, tom 2, str. 274-304)

Gmina w dniu 8 czerwca 2022 r. podpisała z podmiotem P umowę o wykonanie robót budowlanych na terenie Ustronia, w wyniku którego m.in. zamontowano urządzenia pomiarowe do badania powietrza w formie e-słupków.

(akta kontroli, tom 2, str. 305-318)

Gmina w dniu 27 września 2019 r. podpisała umowę z podmiotem „L” na wykonanie badania niskiej emisji za pomocą bezzałogowego statku powietrznego (drona) w ramach akcji prewencyjnej pn. *Dronem w smog – dbamy o jakość powietrza w Ustroniu*. W ramach zadania przeprowadzono siedem sesji pomiarowych i wykonano analizę związków chemicznych takich jak: HCL, CH₂O, LZO, pył zawieszony PM₁, PM₁₀, PM_{2,5}, NH₃ i przekazano Gminie pisemne opracowanie przeprowadzonych badań.

(akta kontroli, tom 2, str. 260-273)

1.5. W latach 2018–2023 Gmina nie była kontrolowana przez WIOŚ w zakresie realizacji działań określonych w POP (w tym w PDK).

(akta kontroli, tom 2, str. 128)

2. W okresie objętym kontrolą parametry jakości powietrza w Gminie (w oparciu o dane udostępnione NIK przez GIOŚ) przedstawiały się następująco:

- pył zawieszony PM₁₀⁶⁶: stężenie średnioroczne [w µg/m³] wyniosło w 2018 r. – 25 (w sezonie zimowym⁶⁷ 33), w 2019 r. – 18 (20), w 2020 r. – 15 (17), w 2021 r. – 18 (22), w 2022 r. – 16 (19); liczba dni z przekroczeniem stężeń dobowych dla

⁶⁵ Dalej: PPCP.

⁶⁶ Dane ze stacji pomiarowej znajdującej się w strefie A ochrony uzdrowiskowej.

⁶⁷ Sezon zimowy: pierwszy i ostatni kwartał danego roku.

stężenia 24-godzinne powyżej 50 µg/m³⁶⁸ wynosiła w 2018 r. – 32, w 2019 r. – 6, w 2020 r. – 5, w 2021 r. – 9, w 2022 r. – 7. Poziomy zanieczyszczeń nie przekraczały obowiązujących norm;

- pył zawieszony PM_{2,5}⁶⁹: stężenie średnioroczne [w µg/m³] kształtowało się w 2018 r. w przedziale 20-25, w 2019 r. – 13-21, w 2020 r. – 5-20, w 2021 r. – 8-23, w 2022 r. – 8-21, w sytuacji gdy dla substancji tej poziom dopuszczalny wynosił 25 µg/m³, a od 2020 r. – 20 µg/m³;
- B(a)P⁷⁰: stężenie średnioroczne [w ng/m³] kształtowało się w 2018 r. w przedziale 3-6, w 2019 r. – 1-4, w 2020 r. – 0,7-3, w 2021 r. – 1-3, w 2022 r. – 2-3, w sytuacji gdy dla substancji tej poziom docelowy wynosił 1 ng/m³.

(akta kontroli, tom 2, str. 500-513, 669-670)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.2 Inne działania dotyczące ograniczenia niskiej emisji

Opis stanu
faktycznego

1. W dniu 22 marca 2018 r. Rada Miasta Ustroń podjęła uchwałę Nr XXXV/448/2018 w sprawie przyjęcia aktualizacji do programu Ograniczenia Niskiej Emisji dla Miasta Ustroń do roku 2020, a w dniu 21 marca 2021 r. – uchwałę Nr XXV/360/2021 w sprawie przyjęcia Programu Ograniczenia Niskiej Emisji dla Miasta Ustroń na lata 2021–2025⁷¹.

W PONE na lata 2018–2022 zaplanowano objęcie budynków następującymi przedsięwzięciami:

- wymianą kotła – odpowiednio 80, 80, 100, 120 i 115 budynków;
- montażem paneli fotowoltaicznych – odpowiednio 80, 80, 100, 76 i 28 budynków.

(akta kontroli, tom 1, 570-604, tom 2, str. 514-576)

W wyniku realizacji PONE ustalono w *Regulaminie udzielania dotacji celowej ze środków budżetu Miasta Ustroń na wymianę źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych na terenie Miasta Ustroń*⁷² jednorazowe dofinansowanie na zakup i montaż pieca w wysokości do 6 032,00 zł, bez różnicy czy była to wymiana na piec gazowy czy węglowy 5 klasy.

(akta kontroli, tom 1, str. 605-609)

W 2018 r. zaplanowano do wymiany 80 starych kotłów, z tego 30 na kotły gazowe i 50 na kotły węglowe 5 klasy emisyjności. Podpisano 120 umów o dofinansowanie. Łączne środki zaangażowane przez indywidualnych inwestorów wyniosły 759,5 tys. zł, środki pochodzące z pożyczki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach⁷³ – 462,2 tys. zł, a środki pochodzące z dotacji z WFOŚIGW – 240,0 tys. zł. Stare nieekologiczne piece węglowe niespełniające wymogów uchwały antysmogowej wymieniono na 88 kotłów gazowych (293% planowanych) i na 32 kotłów węglowych 5 klasy emisyjności (64%

⁶⁸ Dopuszczalna częstość przekraczania poziomu dopuszczalnego w roku kalendarzowym wynosi 35 dni.

⁶⁹ Dane uzyskane w wyniku modelowania matematycznego

⁷⁰ Jw.

⁷¹ Dalej: PONE.

⁷² Regulamin przyjęto uchwałą Rady Miasta Ustroń Nr XXXV/449/2018 z dnia 22 marca 2018 r.

⁷³ Dalej: WFOŚIGW

planowanych). Razem wymieniono 120 pieców, wobec zaplanowanych 80 (150%).

W 2019 r. zaplanowano do wymiany 80 starych kotłów, z tego 30 na kotły gazowe i 50 na kotły węglowe 5 klasy emisyjności. Podpisano 78 umów o dofinansowanie. Łączne środki zaangażowane przez indywidualnych inwestorów wyniosły 887,5 tys. zł, a środki pochodzące z pożyczki z WFOŚiGW – 456,2 tys. zł. Stare nieekologiczne piece węglowe niespełniające wymogów uchwały antysmogowej wymieniono na 65 kotłów gazowych (216% planowanych) i na 13 kotłów węglowych 5 klasy emisyjności (26% planowanych). Razem wymieniono 78 pieców, wobec zaplanowanych 80 (97,5%).

W 2020 r. zaplanowano do wymiany 100 starych kotłów, z tego 40 na kotły gazowe i 60 na kotły węglowe 5 klasy emisyjności. Podpisano 30 umów o dofinansowanie. Łączne środki zaangażowane przez indywidualnych inwestorów wyniosły 203,7 tys. zł, a środki pochodzące z pożyczki z WFOŚiGW – 176,9 tys. zł. Stare nieekologiczne piece węglowe niespełniające wymogów uchwały antysmogowej wymieniono na 17 kotłów gazowych (42,5% planowanych) i 13 kotłów węglowych 5 klasy emisyjności (21,6% planowanych). Razem wymieniono 30 pieców, wobec zaplanowanych 100 (30%).

W 2021 r. zaplanowano do wymiany 120 starych kotłów, z tego 57 na kotły gazowe, i 60 na kotły węglowe 5 klasy emisyjności i trzy na kotły na biomasę. Podpisano 97 umów o dofinansowanie. Łączne środki zaangażowane przez Gminę wyniosły 566,1 tys. zł. Stare nieekologiczne piece węglowe niespełniające wymogów uchwały antysmogowej wymieniono na 57 sztuk kotłów gazowych (100% planowanych) i 40 sztuk kotłów węglowych 5 klasy emisyjności (66,7% planowanych). Razem wymieniono 97 pieców, wobec zaplanowanych 120 (80,8%).

W 2022 r. zaplanowano do wymiany 115 starych kotłów, z tego 52 na kotły gazowe, 60 na kotły węglowe 5 klasy emisyjności i trzy kotły węglowe na kotły na biomasę. Podpisano 31 umów o dofinansowanie. Łączne środki zaangażowane przez Gminę wyniosły 182,6 tys. zł. Stare nieekologiczne piece węglowe niespełniające wymogów uchwały antysmogowej wymieniono na 31 sztuk kotłów gazowych (59,6% w stosunku do zaplanowanych). Nie udzielano już dofinansowania na wymianę starych źródeł ciepła na kotły węglowe 5 klasy emisyjności.

(akta kontroli, tom 1, str. 561-604, tom 2, str. 536-578)

Burmistrz w złożonych wyjaśnieniach dotyczących braku realizacji części zadań określonych w PONE podał: *„W PONE zaplanowano m.in. zadania polegające na wsparciu finansowym termomodernizacji, instalacji systemów fotowoltaicznych w indywidualnych gospodarstwach domowych, zamiany kotłów na biomasę na kotły gazowe. Były to założenia do realizacji PONE – ustalone na etapie planowania działań – wskazujące kierunki działań uzależnione od możliwości finansowych Gminy z uwzględnieniem indywidualnych możliwości finansowych i potrzeb mieszkańców. W PONE zaplanowano działania polegające na montażu paneli fotowoltaicznych ponieważ Gmina ubiegała się o otrzymanie środków finansowych z Unii Europejskiej na ten cel i przedmiotowy dokument (PONE) był jednym z obligatoryjnych dokumentów wymaganych do wniosku aplikacyjnego o środki unijne. Gmina niestety nie otrzymała wsparcia finansowego na ten cel i w związku z tym zadania polegające na montażu fotowoltaiki nie zostały zrealizowane, czyli Gmina nie udzieliła wsparcia finansowego indywidualnym gospodarstwom w tym zakresie. W okresie od 2018–2022 główny nacisk kładziony był na likwidację nieekologicznych źródeł ciepła na paliwa stałe (wymiana pieców węglowych „starej generacji” na piece gazowe i węglowe klasy 5). Działanie takie wynikało z faktu określenia w uchwale*

antysmogowej z 2017 r. dat granicznych wymiany pozaklasowych źródeł ciepła. Należy dodać, że część ww. zadań jest obecnie dofinansowywanych z Programu Czyste Powietrze”.

(akta kontroli, tom 1, str. 610-611)

2. Rada Miasta Ustroń uchwałą Nr XIV/157/2016 z dnia 28 stycznia 2016 r. przyjęła Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Miasta Ustroń, który został zmieniony uchwałą Nr XV/220/2020 z dnia 30 kwietnia 2020 r. Uchwałą Nr XXXI/459/2021 z dnia 27 października 2021 r. przyjęto Plan gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Ustroń na lata 2021–2024 z perspektywą do 2030 r.⁷⁴ Celem PGN była redukcja emisji gazów cieplarnianych i zużycia energii finalnej, która miała być zrealizowana poprzez podniesienie efektywności energetycznej i zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych.

W PGN ujęto działania w zakresie termomodernizacji, wymiany źródeł ciepła i instalacji odnawialnych źródeł energii⁷⁵ w budynkach użyteczności publicznej i komunalnych budynkach mieszkalnych, które w okresie objętym kontrolą zostały wykonane w niżej przedstawionym zakresie.

(akta kontroli, tom 2, str. 579-602)

W siedmiu budynkach będących własnością Gminy o łącznej powierzchni 13,1 tys. m² zainstalowano OZE, z tego w trzech – pompy ciepła (pięć sztuk), w trzech – instalacje fotowoltaiczne, w jednym – instalację solarną (16 paneli). Koszty tych inwestycji wyniosły 1 344,2 tys. zł.

(akta kontroli, tom 2, str. 129)

W 22 budynkach będących własnością Gminy o łącznej powierzchni 31,1 tys. m² przeprowadzono termomodernizację. Koszty tych inwestycji wyniosły 13 303,7 tys. zł.

W budynkach zarządzanych przez Urząd nie było zainstalowanych źródeł ciepła na paliwa stałe i dokonywano jedynie wymiany kotłów gazowych na kotły gazowe nowszej generacji. Zainstalowano kotły gazowe miały moc cieplną od 0,038 MW do 0,225 MW.

(akta kontroli, tom 2, str. 161-162)

W pozostałym zakresie działania określone w PGN nie dotyczyły ograniczenia emisji z sektora komunalno-bytowego, bądź ich zakres pokrywał się z zakresem działań określonych w POP lub PONE.

(akta kontroli, tom 2, str. 579-602)

W piśmie z 16 grudnia 2019 r. Minister Zdrowia wskazał, że *„w celu utrzymania należytego stanu klimatu lokalnego, klimatu akustycznego oraz stanu sanitarnego i powietrza, niezbędne jest prowadzenie przez gminę systematycznych kontroli klimatu akustycznego i prowadzenie okresowej kontroli stanu sanitarnego powietrza...”*.

Kontrola stanu sanitarnego powietrza była realizowana przy wykorzystaniu stacji zlokalizowanej przy ul. Sanatoryjnej 7, w strefie A ochrony uzdrowiskowej, pracującej w trybie ciągłym-automatycznym.

(akta kontroli, tom 1, str. 196-206)

⁷⁴ Dalej: PGN.

⁷⁵ Dalej: OZE.

Statut Uzdrowiska⁷⁶ nie zawierał uregulowań mających wpływ na jakość powietrza w uzdrowisku.

(akta kontroli, tom 2, str. 603-628)

3. W Gminie realizowano również inne działania (poza wynikającymi z POP oraz gminnych dokumentów, o których mowa powyżej w pkt 1 i 2), dotyczące ograniczenia niskiej emisji.

3.1. W dniu 30 września 2021 r. Gmina zawarła porozumienie z WFOŚiGW w sprawie zasad promocji i realizacji PPCP na terenie Gminy, w tym wsparcia i obsługi wnioskodawców oraz zasady pokrywania kosztów ponoszonych przez Gminę. Na mocy tego porozumienia ustalono, że do zadań Gminy będzie należało uruchomienie i prowadzenie punktu konsultacyjno-informacyjnego.

(akta kontroli, tom 2, str. 163-181)

W dniach 15 października 2021 r. i 8 listopada 2022 r. Gmina podpisała z Fundacją „O” z siedzibą w Ustroniu umowy, których przedmiotem było świadczenie usługi polegającej na prowadzeniu punktu konsultacyjnego PPCP na terenie Gminy.

W Gazecie Ustrońskiej ukazały się ogłoszenia i informacje o ofercie PPCP i o działalności punktu konsultacyjnego.

(akta kontroli, tom 2, str. 182-196)

Według stanu na koniec 2022 r., w ramach PPCP złożono 53 wnioski za pośrednictwem Urzędu Miasta Ustroń i 16 wniosków bezpośrednio do WFOŚiGW. Łączna kwota wypłaconych dotacji wyniosła 1 598,0 tys. zł.

(akta kontroli, tom 2, str. 651)

3.2. W dniu 16 maja 2022 r. Gmina zawarła umowę partnerską z Województwem Śląskim w sprawie realizacji projektu pn. *Śląskie. Przywracamy Błękit*. Do zadań Gminy należało m.in. (oprócz prowadzenia lokalnych działań informacyjno-edukacyjnych) udzielanie wsparcia w postaci ekodoradcy. W związku z powyższym Gmina zatrudniła od 1 grudnia 2022 r. w wymiarze jednego etatu osobę, która wykonywała to zadanie.

(akta kontroli, tom 2, str.197-239)

3.3. W dniu 13 marca 2019 r. w Gmina (jako jedna z dziewięciu gmin w kraju) podpisała z Ministrem Przedsiębiorczości i Technologii porozumienie o współpracy na rzecz realizacji pilotażowego projektu pn. *Zintegrowany system wsparcia polityki i programów ograniczenia niskiej emisji (ZONE)*, realizowanego w ramach programu prac rozwojowych *Spółeczny i gospodarczy rozwój Polski w warunkach globalizujących (GEOSTRATEG)*. Główne cele przedstawiały się następująco:

- stworzenie prototypu systemu inwentaryzacji źródeł niskiej emisji z bazą danych urządzeń grzewczych i narzędziami do analizy tych danych, opracowanie metodyki szacowania zewnętrznych kosztów zdrowotnych zanieczyszczeń powietrza;
- przygotowanie projektów regulacji prawnych, które pozwolą na uruchomienie ZONE w skali całego kraju oraz zbieranie i przetwarzanie danych zasilających ZONE i ich systematyczną aktualizację przez umocowane do tego podmioty. Jednym z kluczowych etapów realizacji projektu było przeprowadzanie pilotaży w gminach, które pozwolą na przetestowanie przyjętych rozwiązań, ocenią ich

⁷⁶ Uchwała Rady Miasta Ustroń Nr XXVIII/311/2008 z dnia 27 listopada 2008 r.

skuteczność, a następnie pozwolą na zaimplementowanie ewentualnych modyfikacji.

Przedstawiciele Gminy uczestniczyli w spotkaniach roboczych organizowanych przez Ministerstwo Technologii i Przedsiębiorczości, dotyczących projektu ZONE. W trakcie spotkań gminy przedstawiały informacje w sprawie postępu prac nad projektem, a także rozwiązywane były problemy z którymi się gminy borykały w trakcie realizacji programu. Realizacja projektu została przerwana przez stronę rządową.

(akta kontroli, tom 2, str. 322-326)

W dniu 18 stycznia 2019 r. Gmina podpisała umowę z Zakładem Kominiarskim o wartości 10,0 tys. zł na wykonanie do końca 2019 r. inwentaryzacji pieców węglowych znajdujących się w budynkach mieszkalnych na terenie Gminy, w formie ankiet wypełnianych przez mieszkańców (kotły 5 klasy emisyjności nie były objęte inwentaryzacją).

Gmina prowadziła Centralną Ewidencję Emisyjności Budynków⁷⁷. O konieczności złożenia deklaracji CEEB mieszkańcy byli informowani w Gazecie Ustrońskiej i na stronie internetowej Miasta Ustroń. Ponadto, stosowne informacje zostały wysłane do właścicieli nieruchomości wraz z decyzjami podatkowymi.

(akta kontroli, tom 2, str. 319-321, 635, 645-647)

Według danych z CEEB (stan na 16 sierpnia 2023 r.) właściciele budynków złożyli 9 225 deklaracji, w tym 8 240 dotyczyło budynków mieszkalnych a 985 – budynków niemieszkalnych. Liczba punktów adresowych wyniosła 5 215, a liczba punktów adresowych z co najmniej jedną złożoną deklaracją – 4 274, zatem poziom wypełnienia bazy CEEB ukształtował się na poziomie 82,0%.

Łączna liczba źródeł ciepła wyniosła 4 080, w tym 2297 źródeł ciepła na paliwa stałe, z tego 961 kotłów na paliwo stałe (węgiel, drewno, pelet lub inny rodzaj biomasy), 348 trzonów kuchennych / piecokuchni / kuchni węglowych, 293 pieców kaflowych na paliwo stałe, 168 kominków / kóz / ogrzewaczy powietrza na paliwo stałe. Udział kotłów na paliwa stałe według klasy kotła w łącznej ich liczbie ukształtował się następująco: kotłów poniżej klasy 3 lub brak informacji o klasie kotła – 40,2%, kotłów klasy 3 – 19,9%, kotłów klasy 4 – 15%, kotłów klasy 5 – 22,8% i kotłów Ekoprojekt – 2,1%.

(akta kontroli, tom 2, str. 645-647)

Liczba kotłów poniżej 3 klasy zasilanych węglem i paliwami węglowodnorodnymi wyniosła 546, łączna liczba kotłów na paliwa stałe – 1 358, zatem liczba kotłów poniżej klasy 3 na paliwa stałe w stosunku do łącznej liczby kotłów na paliwa stałe wyniosła 40,2%.

Mając na uwadze, że według danych na 16 sierpnia 2023 r. w Gminie występowało 1 016 kotłów na paliwo stałe poniżej 5 klasy, a POP 2020 miał być realizowany w okresie siedmiu lat, wyeliminowanie wszystkich tych kotłów w powyższym okresie byłoby możliwe gdyby średniorocznie wymieniano 146 kotłów (1 016 / 7). Występujące w Gminie średnie tempo wymiany kotłów było jednak mniejsze i wynosiło 87 kotły na rok (437 / 5), co daje możliwość wymiany wszystkich kotłów na paliwo stałe poniżej 5 klasy dopiero w okresie 12 lat (1 016 / 87).

W latach 2018–2022 przeprowadzono 631 kontroli palenisk w domach prywatnych. Liczba punktów adresowych wyniosła 5 215. Działania kontrolne w latach 2018–2022 objęły zatem 12,1% budynków. Przy średniej liczbie kontroli w latach 2018–2022 na

⁷⁷ Dalej: CEEB.

poziomie 126, w założonym okresie realizacji POP 2020, będzie możliwe skontrolowanie co najmniej 20% źródeł ciepła na paliwa stałe ujętych w bazie CEEB wg stanu na 16 sierpnia 2023 r. Przewidywany wskaźnik kontroli wszystkich źródeł ciepła na paliwa stałe w Gminie w okresie realizacji POP 2020 wyniesie 39,7%. Czas potrzebny do skontrolowania przez Gminę co najmniej 20% źródeł ciepła na paliwa stałe wyniesie cztery lata.

Główny Urząd Nadzoru Budowlanego⁷⁸ na potrzeby niniejszej kontroli podał dane z CEEB według stanu na 15 marca 2023 r., które istotnie różniły się od powyższych danych przedstawionych przez Gminę na dzień 16 sierpnia 2023 r. Według danych z GUNB złożono 6 237 deklaracji, w tym 5 442 dotyczyło budynków mieszkalnych, a 795 budynków niemieszkalnych. Liczba punktów adresowych wyniosła 6 242, a liczba punktów adresowych z co najmniej jedną złożoną deklaracją – 5 125, zatem poziom wypełnienia bazy CEEB ukształtował się na poziomie 82,1 %.

Łączna liczba źródeł ciepła wyniosła 11 388, w tym 6 888 źródeł ciepła na paliwa stałe, z tego 1 666 kotłów na paliwo stałe (węgiel, drewno, pelet lub inny rodzaj biomasy), 5 061 trzonów kuchennych / piecokuchni / kuchni węglowych, 33 piece kaflowe na paliwo stałe, 128 kominków / koz / ogrzewaczy powietrza na paliwo stałe. Udział kotłów na paliwa stałe według klasy kotła w łącznej ich liczbie ukształtował się następująco: kotłów poniżej klasy 3 lub brak informacji o klasie kotła – 44,1%, kotłów klasy 3 – 22,1%, kotłów klasy 4 – 14,4%, kotłów klasy 5 – 17,3% i kotłów Ekoprojekt – 2,1%.

(akta kontroli, tom 2, str. 629-631, 665)

3.4. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Ustroniu⁷⁹ prowadził na bieżąco analizę problemu ubóstwa energetycznego w Gminie. Liczba zidentyfikowanych osób dotkniętych problemem ubóstwa energetycznego wyniosła: w 2018 r. – 75, w 2019 r. – 54, w 2020 r. – 45, w 2021 r. – 39 i w 2022 r. – dziewięć osób. W 2022 r. liczba takich osób znacznie obniżyła się w porównaniu z latami poprzednimi, co było związane z przyznawaniem dodatku węglowego. Zaplanowane w Gminie koszty działań dotyczących zwalczania problemu ubóstwa energetycznego wyniosły w okresie objętym kontrolą 192,0 tys. zł, z tego odpowiednio 53,0 tys. zł, 40,0 tys. zł, 37,0 tys. zł, 32,0 tys. zł i 30,0 tys. zł. Wykonano 164,2 tys. zł (85,5% planu), z tego odpowiednio 52,0 tys. zł, 38,7 tys. zł, 36,4 tys. zł, 31,5 tys. zł i 5,6 tys. zł.

W Gminie nie wprowadzono odrębnych mechanizmów wsparcia nastawionych na łagodzenie skutków ekonomicznych przeprowadzonej wymiany kotłów. Realizowano wsparcie na zasadach określonych w ustawie z 15 grudnia 2022 r. o szczególnej ochronie niektórych odbiorców paliw gazowych w 2023 r. w związku z sytuacją na rynku gazu⁸⁰, skierowane do osób, które spełniały kryteria dochodowe.

(akta kontroli, tom 2, str. 331-335)

W dniu 23 maja 2018 r. Burmistrz wydał zarządzenie nr 171/2018 w sprawie sposobu zagospodarowania drewna pozyskanego z terenów Gminy. Drewno użytkowe i opałowe pozyskane z terenów stanowiących własność Gminy po wykonaniu klasyfikacji jakościowo-wymiarowej mogło zostać przekazane: do sprzedaży w drodze licytacji; mieszkańcom Gminy za pośrednictwem MOPS, jako pomoc rzeczowa na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁸¹, na utrzymanie budynków remiz jednostek ochotniczych straży pożarnych w Gminie, do organizacji

⁷⁸ Dalej: GUNB.

⁷⁹ Dalej: MOPS.

⁸⁰ Dz.U. z 2022 r. poz. 2687, ze zm.

⁸¹ Dz.U. z 2023 r. poz. 901, ze zm.

pozarządowych prowadzących działalność charytatywną i społeczną na terenie Gminy, bez możliwości odsprzedaży. W okresie objętym kontrolą pozyskane drewno przekazywano do Fundacji św. Antoniego, gdzie, po weryfikacji danych w MOPS, było przekazywane potrzebującym mieszkańcom Gminy. W 2018 r. przekazano 76 m³ dla 25 osób, w 2019 r. – 9 m³ dla trzech osób, w 2020 r. – 115,5 m³ dla 20 osób, w 2021 r. – 43 m³ dla dziewięciu osób, w 2022 r. – 25 m³ dla siedmiu osób.

(akta kontroli, tom 2, str. 327-330)

3.5. Gmina nawiązała współpracę z gminami sąsiednimi w zakresie wdrażania, promocji i poprawy skuteczności działań na rzecz ochrony powietrza. Mając na uwadze promowanie zdrowego stylu życia i ograniczenie niskiej emisji poprzez zmniejszenie ruchu samochodowego, w dniu 21 października 2019r. została zawarta umowa o partnerstwie pomiędzy Gminą oraz gminami Wisła i Brenna w sprawie wspólnej realizacji projektu pn. *Rowerem przez Beskidy – etap I*. Inwestycja polegała na utworzeniu wspólnych tras rowerowych znajdujących się na terenie gmin będących stronami porozumienia.

(akta kontroli, tom 2, str. 635)

Gmina nie posiadała informacji o udziale źródeł ciepła na paliwa stałe w łącznej liczbie źródeł ciepła oraz o odsetku kotłów na paliwa stałe spełniających wymagania 5 klasy i ekoprojektu na terenie gmin sąsiadujących. Jak wyjaśnił Burmistrz, nie było potrzeby wykorzystywania takich informacji.

(akta kontroli, tom 2, str. 635)

3.6. Gmina nie posiadała informacji czy podmioty prowadzące na jej terenie lecznictwo uzdrowiskowe powiadamiały kuracjuszy o niedostatecznej jakości powietrza zewnętrznego, a także informacji na temat skali i efektów działań tych podmiotów, związanych z wymianą instalacji grzewczych na paliwa stałe, zastosowaniem OZE i termomodernizacją budynków w jednostkach, w których prowadzone było lecznictwo uzdrowiskowe⁸².

(akta kontroli, tom 2, str. 635)

W Gminie działało 10 podmiotów, które prowadziły działalność leczniczo-rehabilitacyjną. Z uzyskanych od tych podmiotów informacji wynika, że w jednym budynku, w których prowadzone było lecznictwo uzdrowiskowe, według stanu na koniec 2017 r. stosowane były źródła ciepła na paliwa stałe. Nie było lub nie podano danych dotyczących liczby starych, niskosprawnych lub niespełniających wymogów uchwały antysmogowej kotłów na paliwa stałe, które zlikwidowano lub wymieniono w poszczególnych latach 2018–2022. W trzech obiektach na koniec 2017 r. stwierdzono potrzebę przeprowadzenia termomodernizacji, w tym w dwóch takie prace wykonano w latach 2018–2022. W pięciu obiektach zainstalowano OZE: jedną instalację solarną, 4 instalacje fotowoltaiczne, a także jeden agregat kogeneracyjny o mocy 1,2MW stanowiący wsparcie OZE. W dwóch sanatoriach kuracjusze byli informowani o niedostatecznej jakości powietrza zewnętrznego na tablicy ogłoszeń. W żadnym z budynków, w których prowadzone było lecznictwo uzdrowiskowe nie były wykonywane badania jakości powietrza wewnątrz pomieszczeń pod względem zanieczyszczenia pyłami zawieszonymi i B(a)P. Jedna placówka podała, że w 2018 r. z chorobami górnych i dolnych dróg oddechowych leczono 32 osoby, w tym osiem osób w zimie, w 2019 r. – 35 osób, w tym 13 w zimie, w 2022 r. – 19 osób, w tym dziewięć w zimie. Drugie sanatorium podało, że nie ma umowy o rehabilitację osób z chorobami górnych i dolnych dróg oddechowych. Pozostałe placówki lecznicze nie podały danych. Na pytanie o stosowanie urządzeń mających zapewnić

⁸² Gmina nie miała obowiązku posiadania takich informacji.

kuracjuszom lepszą jakość powietrza dwa sanatoria wskazały lampy bakteriobójcze, a jedno – systemy mechanicznej wentylacji, natomiast żaden podmiot nie wskazał stosowania oczyszczaczy powietrza (urządzeń filtrujących m.in. pyły PM10 i PM2,5).

(akta kontroli, tom 1, str. 482-523)

3.7. W okresie objętym kontrolą na terenie Gminy podłączono do sieci ciepłej jeden budynek. Koszt realizacji tego zadania wyniósł 13,9 tys. zł.

(akta kontroli, tom 2, str. 127)

W latach 2018–2022 podłączono do sieci gazowej 465 budynków na terenie Gminy, z tego 74 w 2018 r., 87 w 2019 r., 99 w 2020 r., 107 w 2021 r. i 98 w 2022 r.

(akta kontroli, tom 2, str. 128)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.3 Dane przedstawione w celach informacyjnych

Opis stanu
faktycznego

Gmina wypłaciła dodatek węglowy w łącznej kwocie 4 299,0 tys. zł (4 293,0 tys. zł w 2022 r. i 6,0 tys. zł w 2023 r.) 1 433 gospodarstwom domowym (odpowiednio 1 431 i dwóm), w których głównym źródłem ogrzewania było urządzenie wymienione w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o dodatku węglowym⁸³, tj. kocioł na paliwo stałe, kominek, koza, ogrzewacz powietrza, trzon kuchenny, piecokuchnia, kuchnia węglowa lub piec kaflowy na paliwo stałe, zasilane paliwami stałymi, wpisane lub zgłoszone do bazy CEEB.

(akta kontroli, tom 2, str. 648)

Gmina wypłaciła dodatek osłonowy w łącznej kwocie 321,7 tys. zł 1 148 gospodarstwom domowym, w których głównym źródłem ogrzewania było urządzenie wymienione w art. 2 ust. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 2021 r. o dodatku osłonowym⁸⁴ (jw.), zasilane węglem lub paliwami węgl pochodnymi, zgłoszone do bazy CEEB (wypłaty nastąpiły w 2022 r.).

(akta kontroli, tom 2, str. 649-650)

W Urzędzie nie prowadzono ewidencji przedstawiającej liczbę osób korzystających z turystycznej bazy noclegowej i leczniczej bazy noclegowej oraz liczbę kuracjuszy leczonych w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Gminy.

Według danych przekazanych przez Główny Urząd Statystyczny:

- liczba turystów korzystających z turystycznej bazy noclegowej ukształtowała się w poszczególnych latach następująco: w 2017 r. – 185 610 (z tego w okresie jesienno-zimowym 86 831), w 2018 r. – 193 266 (97 138), w 2019 r. – 193 370 (92 874), w 2020 r. – 103 382 (52 679), w 2021 r. – 122 167 (48 151) i w 2022 r. – 148 411 (65 679);

⁸³ Dz.U. z 2023 r. poz.141, ze zm.

⁸⁴ Dz.U. z 2023 r. poz. 759.

- liczba kuracjuszy leczonych w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego ukształtowała się następująco: w 2017 r. w trybie stacjonarnym leczono 33 722 osoby a w trybie ambulatoryjnym 665 osób, w 2018 r., odpowiednio: 30 703 i 758, w 2019 r. – 34 017 i 869, w 2020 r. – 15 039 i 285, w 2021 r. – 19 397 i 360, w 2022 r. – 29 328 i 478.

(akta kontroli, tom 2, str. 652-655)

W latach 2018–2022 w Uzdrowisku leczono pacjentów we wszystkich miesiącach roku kalendarzowego, zarówno skierowanych na leczenie w ramach finansowania przez Narodowy Fundusz Zdrowia⁸⁵ jak i pacjentów korzystających z rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej sfinansowanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych⁸⁶.

W ramach leczenia finansowanego przez NFZ w roku 2018 leczonych było 20 164 pacjentów, z tego w sezonie chłodnym⁸⁷ 8 828 pacjentów (43,78% pacjentów ogółem). W roku tym leczono pacjentów z chorobami układu oddechowego w liczbie 683, z tego w sezonie chłodnym 256 (40,13% pacjentów z chorobami układu oddechowego ogółem), oraz pacjentów z chorobami układu krążenia – 1 703, z tego w okresie chłodnym 797 (46,8% pacjentów z chorobami układu krążenia ogółem). W ramach rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej w systemie stacjonarnym finansowanym przez ZUS rehabilitowano w 2018 r. 4 551 pacjentów, w tym w okresie chłodnym 2 343 (51,48% osób ogółem). W roku tym liczba osób z chorobami układu oddechowego wyniosła 794 (17,45% osób poddanych rehabilitacji ogółem), a osób z tymi schorzeniami poddawanych rehabilitacji w okresie chłodnym wyniosła 370 osób (46,6% osób poddawanych rehabilitacji z chorobami układu oddechowego). Osób z chorobami układu krążenia poddawanych rehabilitacji było 307 (6,75% osób rehabilitowanych ogółem), leczonych w okresie chłodnym było 191 osób, co stanowiło 62,21% rehabilitowanych osób z chorobami układu krążenia ogółem.

W ramach leczenia finansowanego przez NFZ w roku 2019 leczonych było 20 868 pacjentów, z tego w sezonie chłodnym 9 227 pacjentów (tj. 44,22% pacjentów ogółem). W roku tym leczono pacjentów z chorobami układu oddechowego w liczbie 622, z tego w sezonie chłodnym 276 (44,37% pacjentów z chorobami układu oddechowego ogółem), oraz pacjentów z chorobami układu krążenia – 1 656, z tego w okresie chłodnym 753 (45,47% pacjentów z chorobami układu krążenia ogółem). Rehabilitacją leczniczą w ramach prewencji rentowej w systemie stacjonarnym finansowanym przez ZUS objęto w 2019 r. 3 275 pacjentów, z tego w okresie chłodnym 1 522 (tj. 46,4% osób ogółem). W roku tym liczba osób z chorobami układu oddechowego wyniosła 665 (20,31% osób poddanych rehabilitacji ogółem), a osób z tymi schorzeniami poddawanych rehabilitacji w okresie chłodnym wyniosła 338 osób (50,83% osób poddawanych rehabilitacji z chorobami układu oddechowego). Nie poddawano rehabilitacji osób z chorobami układu krążenia.

W ramach leczenia finansowanego przez NFZ w roku 2020 leczonych było 10 710 pacjentów, z tego w sezonie chłodnym 5 756 pacjentów (tj. 53,74% pacjentów ogółem). W roku tym leczono pacjentów z chorobami układu oddechowego w liczbie 316, z tego w sezonie chłodnym 163 (51,58% pacjentów z chorobami układu oddechowego ogółem), oraz pacjentów z chorobami układu krążenia – 733 osób, z tego w okresie chłodnym 436 (59,48% pacjentów z chorobami układu krążenia

⁸⁵ Dalej: NFZ.

⁸⁶ Dalej: ZUS.

⁸⁷ Sezon chłodny obejmuje miesiące I kwartału i IV kwartału danego roku.

ogółem). Rehabilitacją leczniczą w ramach prewencji rentowej w systemie stacjonarnym finansowanym przez ZUS objęto w 2020 r. 872 pacjentów, z tego w okresie chłodnym 659 (tj. 75,57% osób ogółem). W roku tym nie rehabilitowano osób z chorobami układu oddechowego jak i osób z chorobami układu krążenia.

W ramach leczenia finansowanego przez NFZ w roku 2021 leczonych było 12 953 pacjentów, z tego w sezonie chłodnym 4 314 pacjentów (tj. 33,31% pacjentów ogółem). W roku tym leczono pacjentów z chorobami układu oddechowego w liczbie 395, z tego w sezonie chłodnym 144 (36,46% pacjentów z chorobami układu oddechowego ogółem), oraz pacjentów z chorobami układu krążenia – 826 osób, z tego w okresie chłodnym 339 (41,04% pacjentów z chorobami układu krążenia ogółem). W roku tym podjęto się rehabilitacji pacjentów po przebytej chorobie COVID-19 w liczbie 967, z tego rehabilitowano tych pacjentów w sezonie chłodnym w liczbie 346 (tj. 35,78%). Rehabilitacją leczniczą w ramach prewencji rentowej w systemie stacjonarnym finansowanym przez ZUS objęto w 2021 r. 854 pacjentów, z tego w okresie chłodnym 381 (tj. 44,61% osób ogółem). W roku tym nie rehabilitowano osób z chorobami układu oddechowego jak i osób z chorobami układu krążenia.

W ramach leczenia finansowanego przez NFZ w roku 2022 leczonych było 20 871 pacjentów, z tego w sezonie chłodnym 9 032 pacjentów (tj. 43,28% pacjentów ogółem). W roku tym leczono pacjentów z chorobami układu oddechowego w liczbie 697, z tego w sezonie chłodnym 285 (40,89% pacjentów z chorobami układu oddechowego ogółem), oraz pacjentów z chorobami układu krążenia – 1 226 osób, z tego w okresie chłodnym 587 (47,88% pacjentów z chorobami układu krążenia ogółem). W roku tym podjęto się rehabilitacji pacjentów po przebytej chorobie COVID-19 w liczbie 898, z tego rehabilitowano tych pacjentów w sezonie chłodnym w liczbie 291 (tj. 32,41%). Rehabilitacją leczniczą w ramach prewencji rentowej w systemie stacjonarnym finansowanym przez ZUS objęto w 2022 r. 2 304 pacjentów, z tego w okresie chłodnym 1 179 (tj. 51,17% osób ogółem). W roku tym nie rehabilitowano osób z chorobami układu oddechowego jak i osób z chorobami układu krążenia.

(akta kontroli, tom 1, str. 524-536)

OCENA CZĄSTKOWA

W latach 2018–2022 w Gminie realizowano działania naprawcze określone w POP, dotyczące ograniczenia emisji z sektora komunalno-bytowego, przekraczając zakładaną wartość docelową efektu rzeczowego. Zlikwidowano / wymieniono 437 źródeł ciepła na paliwa stałe. Dotyczyło to łącznej powierzchni użytkowej 69,3 tys. m², w tym 40,4 tys. m² dotyczyło przedsięwzięć zrealizowanych w latach 2020–2022. Tym samym przekroczono ponad trzynaście razy wartość docelową założoną w POP 2020 do osiągnięcia przez Gminę w latach 2020–2026 (3,0 tys. m²). W wyniku realizacji powyższych przedsięwzięć zredukowano emisję: pyłu PM10 o 32,110 Mg/rok, pyłu PM2,5 o 28,510 Mg/rok i bezno(a)pirenu o 0,015 Mg/rok, co stanowiło odpowiednio 55,6%, 63,2% i 75,0% wartości docelowych założonych w POP 2017 do osiągnięcia przez Gminę do 2027 r. W latach 2018–2022 przeprowadzono 631 kontroli indywidualnych systemów grzewczych, spełniając wymóg określony w POP 2020 minimum 10 kontroli rocznie. Realizowano działania określone w PDK, przy czym w czasie trwania pandemii COVID-19 ograniczono liczbę kontroli w trakcie trwania alarmu (poziomu ostrzegania o złej jakości powietrza), stosownie do polecenia Wojewody Śląskiego. Prowadzono wymagane działania edukacyjne związane z ochroną powietrza, spełniając wymóg określony w POP 2020 minimum dwóch wydarzeń edukacyjnych w roku.

W Gminie realizowano przedsięwzięcia określone w PONE w zakresie wymiany kotłów, natomiast przedsięwzięcia w zakresie montażu paneli fotowoltaicznych nie były realizowane, z uwagi na nieuzyskanie dofinansowania ze środków unijnych. Wykonano inwestycje w budynkach gminnych w zakresie termomodernizacji i instalacji OZE, przewidziane w PGN.

W Gminie realizowano również inne działania dotyczące ograniczenia niskiej emisji, takie jak: prowadzenie punktu konsultacyjno-informacyjnego w ramach PPCP, zapewnienie mieszkańcom Gminy możliwości skorzystania z porad w zakresie ekodoradztwa, przeprowadzenie inwentaryzacji źródeł ciepła na terenie Gminy, rozpoznawanie problemu ubóstwa energetycznego oraz udzielenie wsparcia osobom potrzebującym.

Pomimo podejmowanych działań w zakresie wymiany źródeł ciepła, udział kotłów pozaklasowych (w największym stopniu przyczyniających się do emisji zanieczyszczeń powietrza) w łącznej liczbie kotłów na paliwa stałe zlokalizowanych na terenie Gminy, wciąż był znaczny i wynosił 40,2%. Analiza przeprowadzona przez NIK wykazała, że przy średnim tempie wymiany kotłów na paliwo stałe z lat 2018–2022 wyeliminowanie wszystkich kotłów poniżej 5 klasy emisyjności zajmie 12 lat i wykroczy poza ramy czasowe programu ochrony powietrza z 2020 r., jak i wymagane terminy pełnego wdrożenia ograniczeń i zakazów wynikających z uchwały antysmogowej obowiązującej na terenie Gminy, wprowadzonej uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego. Równocześnie w latach 2018–2022, w ramach PDK, ogłoszono pomiędzy 34 a 82 komunikaty o wprowadzeniu poszczególnych poziomów zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza pyłem PM10 dla obszaru obejmującego również Gminę. Ponadto w latach 2018–2022 wciąż przekraczany był poziom normatywny ustalony dla stężeń średniorocznych benzo(a)pirenu, a dodatkowo jakość powietrza w tzw. sezonie chłodnym (I i IV kwartał danego roku) ulegała pogorszeniu. Potwierdza to konieczność dalszego prowadzenia działań mających na celu ograniczenie niskiej emisji.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzoną nieprawidłowością, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, zwraca uwagę na potrzebę:

Uwaga zapewnienia, w trakcie kolejnego procesu uzyskiwania potwierdzenia spełniania przez obszar Gminy wymagań określonych w ustawie o lecznictwie uzdrowiskowym, weryfikacji dokumentacji otrzymanej od jednostki uprawnionej do wydania świadectwa potwierdzającego właściwości lecznicze klimatu, pod względem zgodności z przepisami prawa oraz pod względem rzetelnego przedstawienia stanu faktycznego dotyczącego stanu sanitarnego powietrza, celem przedstawienia Ministrowi Zdrowia informacji istotnych dla procesu decyzyjnego.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwagi

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 12 października 2023 r.

Kontroler
Monika Kopczyk
Doradca ekonomiczny

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

.....